

VILHO REIMA

LAIMINLYÖTY MURROSIKÄ

KOTI JA KASVATUS XIX

Neljäs painos

KOTIKASVATUSYHDISTYS R.Y., HELSINKI

VILHO REIMA

LAIMINLYÖTY MURROSIKÄ

KOTI JA KASVATUS XIX

Neljäs painos

KOTIKASVATUSYHDISTYS R.Y HELSINKI

KOTI JA KASVATUS XIX

LAIMINLYÖTY MURROSIKÄ

VILHO REIMA

NELJÄS PAINOS

HELSINGISSÄ 1924
KOTIKASVATUSYHDISTYS r.y.

HELSINKI 1924
K. F. PUROMIEHEN KIRJAPAINO O. Y.

ALKUSANOIKSI.

»Minun sieluni on aina minun käsissäni».
Psalmi 119.

Intialainen ruhtinas.

Intialainen ruhtinas oli verisen sodan jälkeen voittanut vihollisensa, naapurikuninkaan ja yhtä poikaa lukuunottamatta hävittänyt sukupuuttoon koko hänen perheensä. Vuosikausia kitui nuori kuninkaanpoika vankeudessa. Sitten eräänä päivänä tuotiin hänelle ilosanoma:

»Huomenna puolipäivän aikaan viedään sinut kuninkaan luo. Siellä riisutaan sinulta vangin puku ja kahleet, ja sinä pääset vapaaksi.»

Mutta vangittu kuninkaanpoika ei ihastunut tästä sanomasta, vaan huudahti:

»Mitä ihmiset ajattelevatkaan, kun kuninkaanpoikaa näin pitkin katuja kuljetetaan!»

Kun kuningas tämän kuuli, hymyili hän julmasti ja lausui:

»Tahdon opettaa sinut olemaan välittämättä siitä, mitä ihmiset sanovat.»

Kun nuorukaisen seuraavana päivänä piti lähteä kuninkaan luo, annettiin hänelle astia, joka oli reunojaan myöten täynnä maitoa, ja hänen taaksensa astui

samassa teloittaja paljastettu tikari kädessä. Ja käsky kuului nuorukaiselle:

»Tämä astia tulee sinun molemmin käsin kantaa kuninkaan luo, mutta jos pisarakaan maitoa läikkyy ylitse, iskee teloittaja tikarin selkääsi.»

Vavisten, kylmä tuskanhiki otsalla, kulki onneton nuorukainen vilkasliikkeisiä katuja aina kuninkaan valtaistuimen eteen. Kun kohtalokas astia oli otettu pois, kysyi hallitsija häneltä:

»No, huomasitko, miltä ihmiset ympärilläsi näyttivät?»

»Oi, en. Kuinka olisin sen voinut nähdä? *Minähän kannoin elämääni käsissäni!*» vastasi yhä vapiseva nuorukainen.

Me olemme kaikki kuninkaanpoikia, ja kuninkaan kultainen istuin on meille kaikille varustettu. Me kuljemme tämän meluisen maailman lävitse ja kannamme elämää käsissämme. Tienvieret ovat täynnä ihmisiä. Maailman melu ja arvostelu kaikuu korvissamme, ja monet virvatulet koettavat meitä puoleensa houkutella. Älä anna niiden liiaksi vaikuttaa itseesi, vaan pidä elämäsi päämäärä aina silmiesi edessä ja muista, että kannat sieluasi käsissäsi!

Kaikilta meiltä on elämä enemmän tai vähemmän särkynyt, ja niinkuin varjo seuraa päivänpaisteessa meitä, yhtä varmasti kulkevat kanssamme myöskin erehdystemme ja syntiemme seuraukset. Mutta vaikk'ei täydellistä ihmistä maailmassa olekaan, niin silti on uusille polville kasvatustyössä aina kirkastettava ihmisen aateluus ja elämän suuret päämäärät. On näytettävä elämän varjopuolet ja tienvierustat. On autettava ja opetettava kantamaan sielua

käsissään, jotta kerran, vaikka ankarastikin taistellen, päästäisiin lopulliseen päämäärään, kuningasten kuninkaan valtaistuimen luo ja vapauduttaisiin lopullisesti meitä sitovista kahleista.

Jumalan luota.

On eräs ihana taulu, jonka nimi on »Jumalan luota». Monet sen tuntevatkin. Siinä nähdään enkeli, joka yöllä on laskeutunut taivaasta. Hänellä on pieni nukkuva lapsi käsivarrella ja hän seisoo kirkkaasti valaistun ikkunan ääressä. Sinne sisälle hän tahtoo jättää kalliin kantamuksensa ja samalla tuoda iloa ja Jumalan siunausta taloon. Se on kaunis kuva. Vanhemmat ovat viikkokausia tätä hetkeä levottomina ajatelleet, ja kun nyt lapsi lasketaan heidän käsivarrelleen, on se tervehdys ja lahja taivaasta. Lapsethan ovat Jumalan lahja. Ne ovat vanhempain kallisarvoisin ja rukkain omaisuus. Jos yksikin lapsi otetaan pois vaikkapa suurestakin lapsiparvesta, kaipaavat vanhemmat sitä. On Jumalan armo, että saamme lapset pitää. Senpä vuoksi meidän velvollisuutemme onkin niitä suojella ja varjella Jumalan lahjana ja kasvattaa niitä Jumalalle.

Tämä on kaikille ikäkausille kelpaava yleinen kasvatusohje ja päämäärä. Kysymys on vain siitä, mitenkä se kulloinkin saadaan käytännössä toteutetuksi. Mutta ennenkuin käymme aineeseemme, murrosikään, jota kaikki pitävät tärkeimpänä ikäkautena, luokaamme lyhyt silmäys

tuohon ihmisen perusikäkauteen. Vanhassa kansanlaulussa sanotaan: »Hyvä on lapsen lasna olla oman vanhemman varassa». Niin, se aika on huolettomin ihmiselämässä — yhtä hyvin köyhän majassa kuin rikkaan loistavassa kodissa. Maailma on silloin pieni, varsinkin maalaisoloissa: oma tupa ja oma piha vain. Ei tunne lapsi vielä montaa ihmistä. Isä ja äiti ovat kaikki kaikessa. Mutta ikä lisääntyy. Ilmestyvät jo naapurin lapset, leikkitoverit. Miten uutta se onkaan! Pistäydytään jo naapurissa, on jo vanhemman veikon kanssa viety lehmiä hakaan; kenties on jo päästy kirkolle asti isän ja äidin keralla. Miten ihmeellisiä asioita! Kuinka suuri tämä maailma mahtaa olla. — Vuodet vierivät. Jo mennään kouluun. Siellä taas on paljon uutta ja mielenkiintoista. Opettaja, vaikk'ei erinomainenkaan, on sittenkin lapsen mielestä sangen huomattava olento, usein paras ihminen maailmassa. Hänestäkös on puheenaihetta. Ja toverit sitten: miten hyviä leikkikumppaneja heistä löydetäänkään! Käsi kädessä kuljetaan kouluun ja leikkiin.

Elämän puutteet ja vajavaisuudet alkavat silloin jo lapselle vähitellen selvitä hänen itseään toisiin lapsiin verratessaan, mutta eivät ne vielä niin paljon merkitse.

Ikää yhä lisääntyy. Koulu tovereineen ja kuja ja katu rupeavat yhä enemmän mieltä kiinnittämään. Ilmestyy aina enemmän uutta ja ihmeellistä. Ystävyyssuhteet alkavat olla kiinteämpiä kuin aikaisemmin. »Kuinka herttainen se tyttö onkin. Olen antanut

sille lempinimenkin: hän on 'Tipsu'». »Ja kuinka hyvä toveri on Nalle! Hänen kanssaan kelpaa mäkeä laskea ja sylipainia heittää. Miten monet hauskat hiihtomatkat ja huviretket tehdäänkään!»

Elämä on suurelle osalle vielä kuin pelkkää samettia. Sen valkealle paperille aletaan kuitenkin kirjoitella ja siihen tulee, surullista kyllä, niin paljon rumaa ja likaistakin. Kuja ja katu rupeaa hyvin monelle käymään mieluisammaksi kuin koti, ja toverit siellä hauskemmiksi kuin äiti ja isä. Lapset tarvitsevat tovereita, jotka paljon saattavat auttaa meitä kasvatustyössä. Mutta on toiselta puolen muistettava, että toverit voivat olla sangen vaarallisia ja meidän on juuri näinä aikoina pidettävä huoli siitä, että koti, matalainenkin maja, pysyy lapselle sittenkin rakkaimpana paikkana ja ennen kaikkea äiti ja isä parhaimpina ystävinä.

Raamatussa sanotaan ihana todistus eräästä lapsesta: »Lapsi kasvoi ja vahvistui iässä ja armossa Jumalan ja ihmisten edessä.» Meidänkin lapsemme kasvavat iässä, mutta miten on jatkon kanssa. Olemmeko opettaneet lapsemme kantamaan elämää käsissään? Käsittävätkö nämä kuninkaanalut suuren tehtävänsä ja pyrkivätkö he kuninkaan kultaiselle istuimelle?

Kaksitoista vuotta on nyt Kotikasvatusyhdistyksen puolesta puhuttu lapsista, kodista ja kasvatuksesta. On puhuttu kasvattajille lapsista ja lapsuudesta. On myöskin paljon puhuttu nuorille nuoruuden suuresta ajasta ja itsekasvatuksesta. Mutta lapsuuden ja var-

sinaisen nuoruuden välikohta on jotenkin koskematonta. On nimittäin kahta lajia nuorisoa. On varsinaista täysikasvuista nuorisoa ja murrosiän nuorisoa. Ja jos meillä tässä maassa on laiminlyöntejä kaikillakin aloilla ja eritoten kasvatusaloilla, niin murrosiän nuorten suhteen laiminlyönnit painavat kuin meren santa. Joitakin yksinäisiä yrityksiä siellä ja täällä. Paljon hätää ja tuskaa kasvattajien piireissä, tulevaisuussuunnitelmia koulun alalla — mutta melkein kaikki toistaiseksi paperilla. Ja kun katselee heikkoa nuorisoamme kaikkialla, huomaa sen viheliäisyyden perustuvan pääasiassa siihen, ettei murrosiällä ole saatu parempaa pohjaa ja suuntaa elämälle, vaan on elämän särkyminen jo silloin alkanut.

I.

Murrosikä.

Murrosiän aika on noin 13—18 ikävuoteen. Etelämaissa kehitytään aikaisemmin, mutta saattaa murrosikä pohjoisissakin maissa alkaa 12:n korvissa — varsinkin tytöillä. Toisilla se kestää sitten aina 20 ikävuoteen asti. Poikkeuksen tästä tekevät n.s. pikkuvanhat, jotka muutamissa suhteissa tulevat sangen varhain ja äkkiä aikaihmisiksi. Siihen vaikuttaa usein vanhempien epäviisas menettely. Kerron erään esimerkin henkisiltä aloilta.

Eräillä kodinpäivillä pyysi puheeni jälkeen puheenvuoroa eräs mies, ja lausuikin hän muutamia kauniita sanoja vanhempien suurista velvollisuuksista ja tehtävistä, mutta alkoi sitten yht'äkkiä puhua 9-vuotiaasta pojastaan, joka yökaudet luki suurta kirkkohistoriaa ja asetteli hänelle sitten viisaita kysymyksiä, niin että hän oli pulassa poikansa kanssa. Jollei tuo isä olisi niin kehuvassa hengessä pojastaan puhunut, olisi hänelle sanottu, ettei semmoinen kirja yhdeksänvuotiaalle vielä ollenkaan kuulu, ja pitäköön isä huolta siitä, ettei poika sellaisia kirjoja vielä lue.

Kuluneet vaiherikkaat vuodet ovat varsinkin pojista yht'äkkiä tehneet keinotekoisesti miehiä, jotka ovat hypänneet yli murrosajan. Meilläkin on sellaista

jossakin määrin tapahtunut, mutta varsinkin sotaa käyneissä maissa on tällaisia esimerkkejä paljon. Äsken tekemälläni Viron matkalla tein, varsinkin koulunuorisolle puhuessani, sellaisia havaintoja. Kun kerran puhuin neljännestä käskystä, niin kokouksen perästä viidesluokkalaiset pojat valittelivat, että puhuja piti heitä lapsina, ja he olisivat toivoneet, että hän olisi puhunut aviopuolison valinnasta. Tosin siellä viidesluokkalaiset ovat iältään vanhempia kuin Suomessa, mutta monet heistä ovat olojen pakosta hypänneet yli murrosiän.

Poikkeuksia lukuunottamatta on suurimman osan elettävä nämä vaikeat kehitysvuodet, jolloin ei enää olla oikein lapsia, mutta ei myöskään täysikasvuisia. »Tätä aikaa on kutsuttu 'nulikka-vuosiksi' syystä, että lapsi tällöin usein noudattaa ympäristölleen enemmän tai vähemmän kiusallista käytöstapaa, siten ulkonaisesti ilmaisten sisäisen tasapainonsa puutteen. Sekä poika että tyttö ovat usein oikullisia ja ikäviä.» [1]

Viisas Kaa sanoo kirjassa »Indian viidakoissa», että »nahanvaihdos tekee kipeätä». Kun lapsi siirtyy aikaihmisten elämään, ottaa se monen sangen lujille. Ne vuodet tuntuvat tuskallisilta nahanvaihdosvuosilta, jolloin monen täytyy ikäänkuin uudestaan syntyä.

Se aika on huhtikuun aikaa. Vähäiseksi osoitukseksi siitä, miten mielialat silloin vaihtelevat kuin huhtikuinen sää, otan tähän pienen otteen 16-vuotisen tytön päiväkirjasta: »Sekä ulkopuolella että sisimmässäni on kaikki pelkkää auringonpaistetta.» Puoli tuntia myöhemmin sama tyttö kirjoittaa: »Koko elä-

[1]) Julia Sucksdorff, Rakkaus ja onni, s 96.

mäni on harmaan pilven peitossa.» — Mutta kun huhtikuu on elettävä ja se varmasti vie kesään, niin on nuorelle ihmiselle opetettava huhtikuun laulu:

»Ma valitsen huhtikuun,
kun uusi juurtuu, jyskein
pois sortuu entistähde —
niin tosin pikku ryskein! —
mut rauha ei onnen lähde,
vaan tahto taisteluun!

Ma valitsen huhtikuun:
sen myrsky laasten pyörtää,
se sulatellen hymyy,
sen poveen kyvyt lymyy,
se voimat — tieltään vyörtää,
tuo meille suvikuun.»

Engberg: Nuoruusvuodet.

Murrosiän ihminen on kaksoisolio. Tänä siirtymäkautena emme ole oikein selvillä itsestämme emmekä tiedä, keitä olemme. Tuota kaksinaisuuden tuntua todistavat myöskin ajatukset sekä teot. Norjalainen koulupoika kirjoittaa siitä seuraavan säejakson:

»Nyt sekasikiö olenkin
ma riemun, kyynelsään,
niin, haukannokin, kyyhkyn höyhenin
käpälin koiran, kynsin tiikerin —
Näin riennän elämään!»

Parhaiten kuvaa ehkä kuitenkin tätä aikaa tuttu kertomus, miksi yölepakko ei päivällä lennä, vaan asettaa askareensa yön ajaksi.

Kun tämä siivekäs nisäkäs ensin ilmestyi maailmaan, niin arveli hän voivansa liittyä pääskysiin, koska hänellä oli pitkät siivet ja erinomainen lentotaito. Suuresti joutuivat kuitenkin viimemainitut ymmälle, kun lepakko lentää lehahti niiden joukkoon. Ensi hämmästyksestä toinnuttuaan ne alkoivat kierrellä ja kaarrella uuden tulokkaan ympärillä sekä tiristä keskenään: »Oletteko nähneet mokomaa otusta, jolla on kynnet siivissä ja inhoittava karvapeite ruumiissa? Mitä hän meidän seurastamme hakee?» Ja äkkiä ne kirkuen tunnettua sotahuutoaan »kisvie, kisvie» — karkasivat suurella joukolla lepakkoparkaa kohti. »Pois meidän seurastamme» — ne kiljuivat. »Mene hiirien ja rottien luo, sillä siihen joukkoon sinä kuulut.»

Nahkasiipi teki työtä käskettyä ja meni hieromaan tuttavuutta hiirien kanssa. Mutta ei silläkään taholla ollut vastaanotto erittäin sydämellinen. Nuo pienet nakertajat tirkistelivät uutta tulokasta rei'istään, kiertelivät häntä nuuskien ja vikisivät keskenään: »Ei ikinä tuollainen epäluomus kuulu meikäläisiin. Katsokaa sen kauheata naamaa. Ja siivet sitten.» Äkkiä ne törmäsivät esiin lukuisista lokeroistaan hihkuen: »Pois täältä. Mene, mokomakin siipiniekka, lintujen luo.»

Kun lepakko näin ollen ei kelvannut lintujen eikä hiirienkään joukkoon, niin oli sen pakko hämärässä äänettömästi lennellä. Nahkasiiven kulmikkaat liikkeet osoittavat vielä tänäkin päivänä sen arkuutta ja epävarmuutta.

Skovgaard-Petersen kirjoittaa murrosiän merkillisyydestä m.m. seuraavaa:

»Murrosiässä on nuori ihminen vähän samassa

asemassa kuin sadun yölepakko. Hän ei enään kuulu oikein lapsiin, mutta ei myöskään ole vielä saanut valtakirjaa aikuisten joukkoon. Lasten puuhia hän toisaalta katselee yli olan, vaikka toiselta puolen hänen mielensä tekee ottamaan niihin osaa. Mutta innostuttuaan heidän leikkeihinsä ja täydestä sydämestään puuhatessaan niissä hän joutuu käsittelemään liian kovakouraisesti noita pienempiä. Silloin nämä joukolla asettuvat häntä vastaan, sättivät vanhaksi vaariksi ja ajavat pois joukostaan.

Hän menee sitten aikuisten seuraan. Jos hän istuu siellä sanattomana väännellen itseään tuolilla, huiskutellen ja kolistellen jalkojaan, niin saatetaan hänelle huomauttaa kaikessa ystävyydessä: Mitä täällä tyhjän panttina istut? Mene lastenkamariin. Jos hän taas sekaantuu keskusteluun, niin sekään ei ole hyvä. Nimitellään pikkuvanhaksi. Lopuksi käsketään menemään toisten lasten kanssa leikkimään. Eikä auta, vaikka huomauttaakin, että sieltähän sitä juuri poisajettuna tultiin.

Tämmöinen kohtelu, tällainen puolelta toiselle lykkiminen on kovaa ja tylyä. Kun muutenkin kyllin hyvin tuntee olevansa sopimaton koko ympäristöönsä.»

»Murrosvuosina — etenkin kasvamisen päätyttyä — on ruumis usein raihnainen. Vähintään kolmasosa nuorista on noina vuosina kivulloinen. Ja huomattavaa on: ei sairasteta useimmiten määrättyjä, paikallisia tauteja, vaan kärsitään raukeudentunteesta, joka johtuu heikkoverisyydestä, kalvetustaudista, päänsärystä, hermostuneisuudesta ja ruokahalun puutteesta.

Lisäksi tulee vielä sydäntoiminnan säännöttömyydet. Sydän kasvaa suhteettoman ripeästi 15 ja 18 vuo-

den välillä. Sydämen seinät ovat ohuet ja vaikutuksille herkät. Sydän alkaa sykkiä vähimmästäkin. Siihen yhtyy raukeus himmeine tuskantuntemuksineen. Mielikuvitus, mietiskely hämmentää kaiken. Nuoret luulevat ehdottomasti sairastavansa kaiken maailman tauteja. Ja kun sielun syvä elämänjano kohtaa kaiken tämän raihnaisuuden, peittävät alakuloisuuden varjot mielen. Ehkäpä vielä leikitellään kuolemanajatuksillakin, käydään ärtyherkiksi ja masentuneiksi, ja jos pienikin lisäys sattuu, esim. hiukan liikarasitusta, niinkuin usein tapahtuu noina vuosina, paisuu alakuloisuus yli äyräittensä. Kolhaistusta elämänjanosta tulee elämäänkyllääntymys.

Ja jos se kerran herää, löytää se kyllä ravintoa yllin kyllin. Raskasmielisyys teroittaa silmän. Moniin yksityiskohtiin nähden voivat nuoret katsoa »liian synkin silmin»; mutta pääasiaan nähden osaa nuoren raskasmielisyyden katse oikeaan: »Ei voi tyydyttää maailman riemut nää.»

Kerjäten kulkee elämänjano ovelta ovelle, mutta saa usein tyytyä kiviin leivän asemasta.

Runeberg kuvaa tätä kaipausta ja etsimistä sattuvasti runossaan »Seitsemäntoistavuotias tyttö»:

»En tiedä, mitä toivon,
ja silti toivon vaan;
sydämeni on niin tyhjä
ja toki tulvillaan.
Mit on tää kaiho, kaipuu,
mi sillä määränään?
Ma mitä toivon, tahdon
ja mitä mietinkään?

Kuin orja päivät istun
ma ääress' ompelun,
kyll' uutteralta näytän,
mut muiss' on mieli mun.
Unohtuu neula usein,
pää kättä vasten jään.
Ma mitä toivon, tahdon,
ma mitä mietinkään?

Suloja synnyinseudun
ma enää lemmi en,
min Luojan päivyt loistaa,
sen itse synkkenen —
Oi miss' on hoiva huoleen
ja ilo ikävään?
Ma mitä toivon, tahdon
ja mitä mietinkään?

Ah, joka alla nurmen
jo saiskin nukahtaa!
Siell' yksin, kenpä tiesi
vain rinta rauhan saa.
Mut elost', ystävistään
jo yönkö pimeään!
Ma mitä toivon, tahdon
ja mitä mietinkään?»

Näinä vuosina usein kuuluu nuorten suusta toivottomia huokauksia, kuten: en kelpaa mihinkään; minusta ei tule ikinä mitään; minä tahdon kuolla j.n.e. Raamatussakin kuvataan tätä ikäkautta m.m. seuraavissa paikoissa: »Minä kannan nuoruuteni pilkkaa»,

Jeremian kirja 31: 19. »Kurja minä olen ja kuoleva nuoruudestani saakka», Ps. 88: 16 ja »Sielu kuolee nuoruudessa», Jobin kirja 36: 14.

Missä tapaamme tätä varhaisnuorisoamme?

Alkakaamme yläpäästä. Tunnen hienon helsinkiläisen äidin, joka ystävilleen usein valitteli, kuinka raskas on äidin tehtävä, kun on kasvatettaviksi annettu niin teräviä ja eläviä lapsia. Ja että tämä tietoisuus on myöskin mennyt lapsiin, sen jo päältäkin näkee. Jo koulupoikana on »miestä» koetettu nostaa ja miehen tapoja opetella, mutta ei se silloin vielä oikein sujunut. Mutta kun sitten, vaikkakin sangen nuorena, on päästy ylioppilaaksi, täytyy olla mies. Kun tuo lapsukainen kävelee nokka pystyssä ja miehenä Aleksanterilla, niin säälittää katsella. Ja kun vielä tietää, miten jo koulupoikana on täytynyt opetella tupakoimaan ja ylioppilaana on kiire ryyppäämään, ettei vain lapseksi luultaisi ja koska äitikin lakkaamatta istuu kapakkatansseissa tupakka suussa ja lasi edessä, niin pelottaa kovasti, miten »nulikka» jaksaa »miehen» kuorman kantaa. — Näen hänet vielä parin vuoden perästä. Ruumiillinen kehitys seisoo kuin naulassa, mutta onhan miesten kirjoihin päästy ja miesten huonoissa tavoissa on jo monta rekordia lyöty.

Tai katselkaamme nousukaspiireissä tyttäriemme kasvatusta. Äideillä varsinkin on sangen kiire saada tyttärensä esille. Monet tanssikurssit ne ovat jo käyneet ja pörssiravintolan iltatanssiaisissa puolialastomina keimailleet. Ne viihtyvät niin erinomaisesti tu-

pakansavussa kieltolakia rikkomassa ja kuuntelemassa humalaisten miesten sivistyneitä raakuuksia. Ja kun sitten tulevat täysi-ikäisiksi, on siivet jo monta kertaa poltettu ja »sielu kuollut nuoruudessa».

Mennessämme sitten Söörnäisten kulmille tai tehdasseuduillemme ja nähdessämme nuo keskenkasvuisten tyttäriemme kuihtuneet, kalpeat joukot kyselemme syitä siihen. Niissä on kyllä sairaita, köyhyyden ja työnkin tappamia, mutta sangen paljon niitä, jotka Raamatun sanojen mukaisesti jo kantavat »nuoruutensa pilkkaa». Ne tuntevat jo 15—16 vuotiaina' ummet ja pimeät ja ovat usein niin siipensä polttaneet, ettei heistä koskaan voi tulla voimakkaita kunnon ihmisiä ja äitejä, vaan raihnaisia raajarikkoja niin ruumiin kuin sielun puolesta, jotka viheliäisinä laahustavat ja kiroten vetävät elämän raskasta kivirekeä.

Tytöille tuntuu murrosikä olevan vaikeampi kuin pojille. Kodin päivillä puhumme joskus myöskin rippikoulunuorisolle. Se ei useimmissa tapauksissa ole parhainta kuulijakuntaa. Siinä joukossa tällä kertaa ehkä parhaiten näkyvät meidän kasvatusvirheemme ja laiminlyöntimme sekä yhteiskunnalliset syntimme. Pojille on useimmissa tapauksissa hauskempi puhua. Niinpä emäntä Ala-Kulju välistä sanoo: »Älä vain pane minua puhumaan rippikoulutytöille!» — »No kuinka niin?» — »Ne ovat semmoista tirskuvaa joukkoa, joista sangen monet eivät jaksa ollenkaan kuunnella, vaan vilkuvat ympärilleen ja supattelevat; pojat sittenkin ovat paljon hauskempia.»

Eräs Köpenhaminan papeista, jolla ihmisiän ajan on ollut enin rippilapsia, kertoi, että aikanaan olivat tytöt paljon meluisammat kuin pojat. Mutta vuosi-

kausia on asianlaita ollut päinvastainen: pojat ovat vakavimmat, vastaanottavimmat. Mutta, hän sanoo, nyt ovat tytöt jälleen pääsemäisillään esiin: viimeisillä rippilapsiparvilla on ollut taas korvat kuulla Hengen puhetta ja altis mieli.

Aikoinaan tunsin erään oikein veistetyn pikkuvanhan renkipojan. Isänsä mukana hän aina oli kulkenut, isän vanhat saappaat jalassa ja isän suuri, 'risainen takki yllä. Isän otteilla hän koetti sittemmin tehdä työtä ja isän leveät puheenparret ja sanansutkaukset olivat hänelle jo aivan veriin menneet. Hän ei kai ollutkaan lapsi koskaan eikä oikeata nuorukaista hänestä myöskään milloinkaan tullut. Säälittävä ihmisen kuvatus!

Renkipoikaimme laumassa tapaamme tällaisia olentoja vaikka kuinka paljon. Monet aikuiset miehet eivät viime vuosina ole itseään useinkaan työllä tappaneet. Tällaisilta poikasilta sen sijaan ei ole sisua työhön puuttunut, ja paljon heillä teetetäänkin ylivoimaista työtä. Ruumis on heillä surkastunut eikä hengenkään ruokaa heille tarjota.

Ennen oli samanlaisia tyyppejä hyvin paljon tehdasseuduillamme, kun työpäivä oli tavattoman pitkä ja työ usein epäterveellistä ja tappavaa. Kuinka paljon muistankaan sellaisia nuoruuteni tovereissa, noita laahustavia pikkuvanhoja, säälittäviä raukkoja. Kun näen heitä vielä vanhoinakin, niin monen kasvoille ja olentoon on lähtemättömästi jäänyt kuva pikkuvanhasta.

Tehdasseutujemme nuorisoa ei enää tapeta työllä, pikemminkin ne nyt kituvat työn puutteessa melko myöhäiseen ikään asti, tai ainakin kärsivät liian ly-

hyestä työpäivästä, kun esim. kaikki vapaa aika ollaan miehiä oppimassa kujilla, korttiseuroissa ja enemmän tai vähemmän huonoissa huvipaikoissa. Jos näin ruumis nykyisin onkin vahvempi — jonkun aikaa —, niin »sielu kuolee nuoruudessa» ja se on vielä surkeampaa.

Nuorison kokous- ja huvipaikoissa tapaamme aina pojanviikareita. Heillä ei monastikaan ole niin paljon rahaa, että voisivat ostaa kalliit liput, joten he kärkkyvät portailla ja ovensuussa kädet housuntaskuissa, niska kumarassa ja hattu takaraivolla, tehden monenlaisia kujeita ja syytäen raakuuksia ohimenijäin kuultavaksi. Pihoilla ja nurkissa he hierovat tappelua ja siinä kajahtaa ilmoille toinenkin sarvipää heidän suustaan, sillä kiroileminen ainakin kuuluu miehen merkkeihin.

Ja aina löydämme keskenkasvuista väkeämme puolijoutilaina tuvannurkissa, pihoilla ynnä muualla vetelehtimässä ja turhanpäiten aikaansa tuhlaamassa, harvoin sitä vastoin reippaassa leikissä, karkaisevassa urheilussa, kodin palveluksessa, tietokirjojen ääressä tai tosi työssä ja toimessa.

Murrosikä verrattuna muihin ikäkausiin.

Vaikeata on murrosaika. Siksi siinä iässä olevat nuoret usein ihmettelevät, kun vanhat kovin kiittelevät nuoruutta, joka heistä itsestään monasti tuntuu kovin raskaalta. Kirjailija S. Engberg kuvaa sitä seuraavaan tapaan: »Entisaikoina» kuultiin harvoin muuta, kuin että nuoruusaika oli päivänpaisteen ja ruusujen runsautta: jalka tuntui kevyeltä ja sydän

sitäkin kevyemmältä. Siitä kuulin puheita ja saarnoja — en vain yhden, vaan monta kertaa, ja myöntää täytyy, etten voinut olla ihmettelemättä. Mietin mielessäni: »Olivatkohan he aikanaan toisenlaisia?» Tai tuumiskelin: »Ovatkohan unohtaneet, millaista on olla nuori?»

Nyt uskon, että tuo viimeksimainittu oli heille sattunut usein. Kun vanhemmilta ihmisiltä pääsi tavanmukainen sanansa: »No, sehän on teille nuorille helppoa!» — niin uskonpa, että heiltä oli monesti unohtunut sangen paljon. He näkivät nuoruusajan kaukaa, ikäänkuin lintuperspektiivissä, niin perin korkealta. Silloinhan näyttää kaikki kauniilta — kun siihen valahtaa muiston aurinkoinen valo ja etäisyys hälventää näkyvistä monet asiat.

Kuten sanoin, en vallan nuorena oikein uskonut »vanhoja», kun he puhuivat »ihanasta nuoruusajasta».

Jos oikein vakavasti kysyt vanhoilta ihmisiltä, mitkä ikävuodet elämästään he mieluiten ottaisivat takaisin, saat kuulla monen toivovan lapsuusaikaansa 10—12 ikävuoteen asti, usean ikävällä halajavan nuoruusvuosiaan 18—20 vuodesta ylöspäin, mutta harvat tahtovat vuosia 13—18, vaikkapa siellä on monta mieluistakin muistoa, niinkuin rippikouluaika, jotkut ystävyysliitot y.m.s.

Laiminlyöntimme.

Lapsille puhutaan nykyjään muutamissa paikoin liiankin paljon, nimittäin niille, jotka säännöllisesti käyvät koulua. Varsinaisen koulunsa lisäksi käyvät monet pyhäkoulua, kuuluvat poikaosastoihin, Toivon liittoihin j.n.e. Oppilailleen pyytävät opettajat usein

paikkakunnalla oleskelevia tilapäisiäkin valistustyön tekijöitä puhumaan. Niinpä ei ole harvinaista, että kodin päivien puhujat saavat astua luokkahuoneeseen. Ja kun lapset mielellään kuuntelevat vieraan puhetta, joka uutuutensa vuoksi on usein vaikuttavampaa kuin joka päivä kuullun henkilön, niin kernaasti me heille puhummekin, vaikka samalla huomautamme, että meidän täytyy säästää voimiamme illaksi, jolloin kylän muu väki saapuu koululle. Heistä monet niin harvoin kuulevat mitään, ei varsinkaan äsken koulusta päässeet, joille siis erikoisesti on puhuttava. Tavallisesti opettajat silloin rupeavat valittelemaan, että se joukko juuri heille sydänsuruja tuottaa ja työn niin toivottomaksi tekee.

Niin, siihen nuorisojoukkoon nähden laiminlyöntimme synnit ovat sangen suuret. Se ikä on ihmiselämän tärkeintä aikaa. Silloin juuri on lopulliset perustukset ja pohjat laskettava ihmisen elämälle, päämäärät ja suunnat selville saatava ja elämän matkaeväitä koottava. Ellemme löydä oikeata pohjaa elämällemme, käy meidän kuin osterinpoikasen, joka ei ole osannut valita oikeata kiinnityspaikkaa. Sen kohtalo nim. riippuu kokonaan paikasta, mihin se ensin kiinnittyy. Muutamia päiviä osterinpoikanen, kun se vielä on pieni, uiskentelee vapaasti sinne tänne. Sitten se kiinnittyy johonkin; se on sen luonnossa. Monet silloin kiinnittyvät helpostikatoavaisiin kappaleisiin: meriruohoon, liejuun, puupalikkaan y.m.s. Silloin ne ovat kuolemaan tuomittuja. Se, mihin ne kiinnittyvät, ei tarjoa niille tarpeellisia elämänehtoja. Samoin on varhaisnuorisonkin laita. Se tarvitsee myöskin vankkoja kiinnitystapoja. Niiden puutteessa voi sen osaksi

tulla myöskin sammakonpoikasten kohtalo, jotka eivät olleet tehneet minkäänlaisia ponnistuksia päästäkseen pois huonosta ympäristöstään, jossa elivät. Ne eivät koskaan tulleet täysi-ikäisiksi — ne jatkoivat vain lätäköissään uintiaan, ja kun niiden raajat eivät koskaan kasvaneet niin, että he olisivat voineet hypätä lätäkön reunalle ja siirtyä toisiin vesiin, uivat he jatkuvasti ympäri lätäkköä yhtämittaa siksi kunnes kuolevat.

Vaikka se, mihin kiinnymme ja totumme, merkitsee paljon jo lapsesta alkaen, niin sittenkin tärkeimmät elämäntottumuksemme rakentuvat 12 ja 18 ikävuosien välisinä aikoina. Viisas Salomonkin jo sanoo tästä Sananlask. 22: 6: »Totuta lastasi sille tielle, jota hänen vaeltaa tulee.» Muistakaamme, että »minkä lapsena tai nuorena oppii sen vanhana muistaa» ja että »tottumus on toinen luonto».

Vastaanottavaisuus on suurin tällä iällä.

Skovgaard-Petersen sanoo, että ihmisen vastaanottavaisuus on suurin 10—20 ikävuosien välillä. Sinä aikana vaikutukset syöpyvät syvimmälle. Suuret taiteilijat maalaavat taulunsa tosin myöhemmällä iällä, mutta heidän nuorina saamansa vaikutelmat astuvat silloin voimakkaina esiin. Samoin on laita runoilijain, suurten kirjailijain y.m. Yleensä tässä iässä ollaan erittäin alttiita hyville ja jaloille vaikutuksille, samoin kristinuskon totuuksille. Niihin viehätytään, ollaanpa valmiita työhön niiden hyväksi ja kärsimään niiden puolesta.

Amerikkalaisen N.E. Starkuch'in tutkimusten tuloksena mainitaan, että useimmat hengelliset herätyk-

set ja uskonnolliset kääntymykset tapahtuvat poika- ja tyttö-iän murroskaudella. Näillä kääntymyksillä on usein halki elämän pysyvä arvo, sillä askel, joka tällöin on astuttu, on maksanut monta taistelua, ja vakaumus, joka tällöin on saavutettu, on siksi kallis, ettei sitä hevillä hellitetä.

Mutta varmasti on myöskin todettu, että ihmiset, jotka kehitysaikanaan ovat määränneet kantansa Jumalaa vastaan, melkein poikkeuksetta ovat myöhäisemmässäkin elämässänsä jääneet hänelle vieraiksi. Myöhäisempinä vuosina elämä yhä kiinteämmin pakottaa ihmistä ulkonaisista olosuhteista riippumaan. Yhä vaikeammaksi käy hänelle tällöin omien latujen kulkeminen ja omien vakaumusten seuraaminen. Tahdon siirtäminen vanhoilta tutuilta uriltaan on tällöin paljon vaikeampaa kuin nuoruusvuosina.

»Murrosikä on siis nuorten etsikkoaika, mutta se on myös epäilylle alttein aika. Elämä ja kuolema kamppailevat ylivallasta ja tämän taistelun tuloksella on ratkaiseva merkitys koko elämän ajaksi.»

II.

Työhön varhaisnuorison hyväksi.

Kun puhumme työstä jonkun asian hyväksi, silloin me tavallisesti etsimme apua kodin ulkopuolelta: kouluilta, yhdistyksiltä ja yhteiskunnalta. Niitäkin tarvitaan tässä asiassa. Mutta alettava on kodista — siellä ne päävoimat ovat, jotka tässäkin työssä voivat auttaa. Koetamme seuraavassa tuoda esiin muutamia yksinkertaisia seikkoja ja välineitä, joita tässä työssä tarvitaan niin vaatimattomassa työmiehen majassa kuin mahtavassa ja suurellisessa kodissa.

Varhaisnuoriso kaipaa huomaavaisuutta ja rakkautta.

Moni tyttöriepu on minulle valittanut: minusta ei sitten kotona kukaan välitä. Ja suurin osa uskookin, ettei heistä todellakaan välitetä. Siksi meidän on usein oikein näytettävä, että me välitämme heistä. Vaikk'eivät he enää niin usein tulekaan syliimme kuin pikkuisina ollessaan, niin älkäämme heitä silti kokonaan irti laskeko. Rakkauden osoitukset voivat kyllä olla vain tapaa. Mutta sellainen tapa, ellei se ole keinotekoista, on välttämätön ja hyödyllinen tapa. Niin usein suuteli varsinkin äiti pikku tyttönsä poskea. Miksi hän sen unohtaa, sitten kun lapsi on 15—17 korvissa? Eihän sen tarvitse tapahtua niin usein

kuin ennen, mutta sitä on jatkettava aina sillon tällöin, tärkeimpinä hetkinä. Pikkuisina ollessaan lapset sanovat hyvää yötä ja huomenta. Miksi äiti nyt laskisi pojan menemään työhön ja tyttösen kouluun ilman hyvästiä ja tervehtimättä? Istuithan, äiti, joka ilta lapsesi vuoteen vieressä häntä nukuttamassa, miksi et nyt kävisi sanomassa tyttärellesi ja pojallesi hyvää yötä ja hellästi taputtelemassa heitä poskelle?

On seurusteltava paljon nuorten kanssa, on koetettava pitää heitä edelleen kotiin kiinnitettynä, luettava, kerrottava, kyseltävä ja otettava osaa heidän riemuihinsa ja iloihinsa. Nuoret ovat usein kovasti huvitettuja siitä, kun vanhemmat kertovat heille omasta nuoruudestaan, iloistaan, kärsimyksistään ja taisteluistaan. Se saa vastakaikua heidän sydämessään. Mutta seurustelu, keskustelut, kyselyt y.m. eivät saa olla samanlaisia kuin lapsuusvuosina. Viisas kasvattaja sanoo: ole lapsesi herra sen 10:nteen ikävuoteen asti, lapsesi isä 20 vuoteen ja ystävä koko elämänikäsi. Herran asema muuttuu isän lempeäksi tehtäväksi ja vähitellen ystävän suhteeksi. Isänsä paarien ääressä puhui kerran eräs pappi m.m.: »kun me olimme pieniä, katsoimme kaikki kunnioittaen *isään*, mutta kun kasvoimme suuriksi, tuli isästä paras ystävämme».

On erikoisesti otettava laskuun nuoren ihmisen merkkipäivät, kuten nimi- ja syntymäpäivät. Ajattelen, että kun Maija täyttää 15 vuotta, niin tupa pestään ja koristetaan. Ja kun Matti tulee 18 vuotta vanhaksi, pidetään sitä talossa suurena juhlapäivänä, josta jo pitkän aikaa edeltäpäin puhutaan, ja pikku siskot ja veikot oikein jännityksellä odottavat juhlapäivän saapumista. Koetetaan vähän laulaa Maijalle

ja Matille, ehkä saadaan pieni kukkakin pöydälle, joku hyvä kirja tai muita pieniä lahjoja. Äiti leipoo pienen rinkelin ja siskot vähän piparikakkuja. Koetetaan sitten löytää jokin sopiva hetki, jolloin kaikki perheen jäsenet ovat koolla, ja juodaan kahvia tai marjamehua. Silloin puhutaan erikoisella painolla ja lämmöllä, kuinka niistä meidän lapsista alkaa tulla aikaihmisiä, miten vanhempien puuhat ja huolet nyt alkavat vähetä ja, mikä on vielä ihanampaa, kun lapsista on iloa vanhemmille ja siunausta kansalle. — Mutta ei tämä vielä riitä. Illaksi Maija ja Matti saavat kutsua ystäviänsä syntymäpäivän viettoon, ja äidillä riittää nisua ja kahvia heillekin. Vielä seuraavana päivänä työmaallakin silloin Matin mieltä lämmittää, kun isä ja äiti niin huomasivat ja vähistään niin paljon uhrasivat. Minä uskon, että Matilla on sen jälkeen hyvä halu monena iltana pysyä kotona, ja rinkelilaskut y.m. vaivat tulevat pian monin kerroin maksetuiksi.

Ennen kaikkea on pidettävä hyvä huoli siitä, ettei murrosiässä nuoren sydän pääse kovenemaan. Esimerkki tästäkin on paras saarna. Sykkiikö sydämemme lämpöisenä kaikelle hädälle, tuskalle ja kurjuudelle? Onko avulias kätemme ojennettu tosi tarpeessa olevalle? Olemmeko aina valmiit palvelevaan työhön? En voi olla kertomatta pientä asiaa omasta elämästäni lapsuusvuosiltani. Ei ollut komea meidänkään mökkimme, mutta noin puolen kilometrin päässä siitä oli sitten oikein laho turvekattoinen mökki, jossa asui vanha ruotsalainen mummo »Mitin musteri», joka sai kunnalta vaivaisapua 4 markkaa kuussa. Kun sattui vähänkin keittoa tai velliä meiltä liikenemään, niin äiti pisti tuoppiin ja sanoi: menepäs viemään tuo Mitin

musterille. Erittäin mieluista olikin mennä tuohon turvekattomajaan, joka sisältä oli valkoinen ja siisti. Mummo oli monet vuodet vuoteeseen tuomittuna, ja vielä muistan, kuinka hän siinä syödessään jakeli minulle opetuksiaan ja siunauksiaan. Keväisin kuului käsky: musterin perunat on pantava maahan ja kukkapenkit ja sireenit ikkunan alla kuntoon. Sekin oli mieluista työtä. Satuinpa olemaan mökissä, kun mummo muutti parempaan elämään. Suuri juhlahetki mielestäni oli silloin, kun astuin vaivaistalosta tuodun arkun perästä haudalle. Sinne pantiin yksinkertainen musta risti. Kun useimmat muistomerkit olivat samanlaisia, ja musteri oli niin köyhä, ettei hänellä ollut edes puumerkkiä kuten muilla, niin leikkasin oman merkkini ristiin, etten unohtaisi hänen hautaansa. Monta vuotta se oli minun pyhiinvaelluspaikkani sunnuntaiaamuisin kirkkoon mennessä. Ja kun vuosien kuluttua joskus satuin kotipuolen kirkolle, etsin musterin haudan ja vietin hiljaisen hetken siinä paikassa. — Siitä on jo kulunut kappale viidettäkymmentä vuotta. Lahonnut risti on jo kauan sitten viety pois, mutta vielä joskus seison niillä paikoilla ja koetan lämmittää sydäntäni, jota itsekäs aika ja maailman kylmyys niin pyrkii jäähdyttämään.

Lapset on opetettava rakastamaan hyljättyjä, turvattomia ja vanhoja, vieläpä eläimiäkin. Varsinkin pojissa pyrkii raakuus versoamaan ja miesmäisyydessään he usein kohtelevat eläimiä huonosti.

Rakkauden töiden osoittaminen on pyhä velvollisuutemme, mutta minä rohkenen ajatella, että palvelevasta rakkaudesta on meille itsellemmekin paljon hyötyä ja siunausta. Kun nuori ihminen oppii tekemään

palvelevaa työtä, hän huomaa tarpeellisuutensa, hän ei istu nurkassa ja valita kohtalon kovuutta turhanpäiten, hän etsii työtä ja palvellessa muita omat tuskat ja surut tuntuvat pieniltä ja unohtuvat. Ja kun hän osaa palvella ja rakastaa ulkopuolella kodin, niin useimmissa tapauksissa kodinkin työ nousee arvossa ja sydän pysyy lämpimänä sekä äitiä että isää kohtaan.

Leikki.

Leikki kuuluu aina kodin ohjelmaan. Leikin merkitystä aletaan jo käsittää, mikäli se koskee pienempiä lapsia, mutta ei jakseta ymmärtää Lutherin sanaa: »jos leikit niinkuin lapsi, niin leiki vaikka koko ikäsi». Leikkiä lapset ja nuoret tarvitsevat. Se kuuluu heidän elämäänsä niinkuin jokapäiväinen leipäkin. Se kiinnittää heitä kotiin ja pitää myöskin heidän sydämensä lämpimänä. Me kasvattajat jäykistymme aikaisin ja tulemme pian sopimattoman vanhoiksi. Siihen vaaralliseen tautiin on keksittävä lääkettä. Meidän on alati nuorruttava ja ymmärrettävä lapsia sekä nuoria. Mitä tulee varhaisnuorisoon, niin leikkiminen heidän kanssaan kuuluu enemmän isälle. Äidille kuuluvat nuoremmat lapset ja leikki heidän kanssaan sujuukin häneltä aivan itsestään. Kun niitä pienempiä edelleen riittää kodissa, niin isän on otettava haltuunsa nuoriso. Ei riitä isän puolelta työstä tullessa kiljahdus telmiville pojille: ootteko hiljaa — vai! Kyllä meidän on silloin tällöin mentävä mukaan tai ainakin mielenkiinnolla ja myötätunnolla vierestä katsottava heidän leikkejään ja voimankoetuksiaan. On niin monta vaatimatonta ja hauskaa leikkiä, joita pienessäkin tuvassa voi-

daan leikkiä. Mainitsen sellaisista »laiva on lastattu», jonka saa heti alkuun ja joka tuntuu aina huvittavan ja joka on myös aika tavalla kehittävää. Sellaisia on tammipeli, tikkupeli y.m.s. Mikä riemu, kun isä saadaan mukaan kiusapeliin ja häntä saadaan oikein kiusata!

Kevään tullen sopivat pihalla monet leikit, kuten pilput, sirkat, pallopelit, jopa halveksittu nappipelikin. Kun seinänvierustat sulavat, niin heti keskenkasvuinen poikajoukko sitä yrittelee, ja kun satun ajamaan ohitse, niin tekeepä mieli hypätä vähäksi aikaa poikien joukkoon ja unohtaa hetkeksi kaiken maailman työt ja velvollisuudet. Ja sanonpa sinulle, isä: mene vähäksi aikaa mukaan, ei siitä arvosi yhtään alene poikiesi silmissä, päinvastoin se nousee, ja saat pojille sanotuksi, ettei tämä peli hullumpi ole kun vain eivät ota nappeja vaatteista. Pelin into pian lakkaa itsestäänkin. Kun sitten mennään huvimatkoille, sopii arvollesi aivan hyvin ruveta poikiesi kanssa heittämään vaikka housunkauluspainiakin ja juoksemaan kilpaa tyttäriesi kanssa. Hauskaa on molemmin puolin ja nuoresi tuumaavat kotiin tullessa: ei tuo meidän isä ole ollenkaan hullumpi mies. Ja kun samaa touhua jatketaan iltaisin pihalla ja naapurin pojat tulevat huutelemaan teidän poikia kylille, niin eivät ne aina raski lähteä, koska kotona on niin kovin hauskaa. Minusta tuntuu, että hyvä Jumala on silloin kääntänyt isien sydämet lasten puoleen ja lastensydämet kääntyvät myös isien puoleen.

Kun talvi saapuu, niin pitäkää huolta siitä, ettei kasvavien nuortemme aina tarvitse etsiä mäenlasku-, potkukelkka- ja hiihtomatkoja varten tovereita ja vie-

rasta seuraa, vaan että isä on mukana ja toivottavasti joskus äitikin. Miten ihana onkaan matka kirkolle huurteisessa metsässä ja kevätaamuina kimmeltävillä hangilla. Kun matkan varrella kivellä levätään, niin silloin ollaan lähempänä toisiaan kuin monasti kotona, ja mieliala on vähän juhlallisempi. Silloin sopii ikäänkuin sivumennen puhua sellaisistakin asioista, joista kotona olisi vaikea puhua. Ja matkalta palataan kotiin entistä parempina ystävinä.

Työ paras pelastus.

Elämä ei kuitenkaan ole aina leikkimistä, vaan työtä ja vieläkin työtä. Ja siihen on vietävä murrosiän nuoret, työn herroiksi ja voittajiksi.

Mutta nyt koskettelemme sangen arkaa kysymystä. Onhan meidänkin maassamme viime aikoina julkisesti saarnattu sekä ylhäällä että varsinkin alhaalla: vähän työtä ja paljon palkkaa. Työ on julistettu suorastaan kiroukseksi ja sillä saatettu aikaan paljasta pahaa, eikä suinkaan vähimmin varhaisnuorisolle, jolle työ usein on enemmän tai vähemmän vastenmielistä. Kun muistelen omaa lapsuusaikaani, niin oli työpäivä silloin varsinkin lapsille liian pitkä. Monasti sen orjuuden alla huokailtiin ja monta pistosta ruumiissa siitä on kannettava elämän loppuun asti. Mutta työtä oli tehtävä ja me totuimme siihen. Myöhemmin tämän tottumuksen lisäksi tuli työn halu, jopa työn ilokin, ja me siunaamme työtä vieläpä sitä pakkoakin, mikä vei meidät työhön. Kohtuullinen työ on elämän suurin onni ja siunaus. Sitä varten me olemmekin tässä maailmassa. Kun nyt kuitenkin varhaisnuoriso vapautuu työstä, jopa lain velvoituksella, niin on meidän

kaikin keinoin opetettava nuorille työn arvo ja siunaus, meidän on opetettava heidät tekemään sitä. Asia on mielestäni niin tärkeä, etten malta olla tähän ottamatta muutamia lauselmia työn arvosta nuortemme mieliin painettavaksi: »Joutilasna käyminen opettaa paljon pahaa.» »Laiskan himo tappaa ihmisen.» »Laiskan tie on orjantappurainen.» »Unikeon pitää ryysyissä käymän.» »Hyvä työ antaa hyvän palkan.» »Joka itsensä työllänsä elättää ja tyytyy siihen, hänellä on levollinen mieli.» »Minä näin, ettei mitään ole parempata auringon alla, kuin että ihminen on iloinen työssänsä.» »Laiskuus on kaikkien paheiden äiti.» Siis »rukoile ja tee työtä».

Maalaisväestö elää tällä kohdalla paljon onnellisemmissa oloissa kuin kaupunkilaisväestö. Talossa ja torpassa ei ole koskaan työn puutetta. Sitä ei tarvitse keksiä, eikä se siis voi muuttua luonnottomaksi, niinkuin usein kaupunkilaisen nuoren työ. Sen pitää olla vain hyvin järjestettyä, ja liikarasitusta on kartettava. Nuori ihmisen alku kaipaa vaihtelua ja sitä maalaisoloissa saadaan kyllä aikaan. Mutta ikävä kyllä, että moni vanhempi siellä yksinkertaisuudessaan tympäisee lapsensa työn yksitoikkoisuudella, saattaa työn ikävään huutoon ja karkoittaa lapsensa kaupunkiin etsimään muka hauskempaa työtä.

Mutta katselkaammepa nyt kaupunkilais- ja tehdasoloja. Kuinka monta kertaa sikäläiset vanhemmat ovat tulleetkaan valittamaan: mihin minä panenkaan ne meidän nuoret, kun tehtaseen ja ammattityöhön ei vielä pääse, eikä kotona ole työtä? Tunnen helsinkiläisiä ja heikkoja äitejä, jotka ovat kovassa ahdistuksessa tämän kysymyksen vuoksi.

Ja vaikka sitten jotakin työtä olisikin, niin sitäkään ei osata panna nuorten suoritettavaksi, vaan kasvattajat itse tekevät ja vapauttavat nuoret siitäkin. Näin kerran rannikkolaisäidin suuren silakkakeon ääressä perkaustyössä. Lähellä telmivät tyttö ja poika, 13—16 korvilla olevat ihmisen alut. No eikö teillä ole apulaisia? Olisivathan nuo tuossa, mutta eivät ne vielä osaa. Meren rannan lapsetko eivät osaa silakkaa perata? Eiväthän ne viitsi, vastasi vihdoin äiti häveten. Niin, ne eivät viitsi, ja kenen syytä siinä eniten lienee?

Tuolla taas mökin vaimo hakkaa puita. Teillä siis ei ole poikia, kysäsen häneltä. Onhan niitä useampiakin. No missä ne sitten ovat? Ne ovat pisteitä hankkimassa. Mitä pisteitä? Kun kohta tulevat kilpailut, niin ne ovat harjoittelemassa loikkimista ja juoksua. Niinpä niin. Kaikki kunnia ja arvonsa urheilulle, mutta kun pojat ovat kohta viikkomäärät, ainakin iltakaudet, poissa kotoa harjoittelemassa, ja äidit hakkaavat puita, silloin ovat asiat hullusti, vaikkapa ne juhlista palaavatkin pokaalit kädessä ja kunniamerkit rinnassa.

Monessa kodissa täytyy keksiä työtä. Äsken kuljin suuren tehdasseudun laitapuolta. Sielläkös oli mökkiä jos jonkinlaista. Niitä katsellessa syntyi monta ajatusta. Eiköhän tuossa tönössä ole poikia? Olisivat iltaisin saaneet tuon kiviaitansa korjailla, kun se on niin hajoamaan päässyt. Mitähän mahtavat tuon toisen mökin pojat illoin tehdä, kun antavat kaivon kehän olla noin viheliäisessä kunnossa. Ja kuinka surkea onkaan tuon porsaan pahna! Tuon töllin nuoret taas mahtavat ahkerasti kulkea näytelmäharjoituk-

sissa, kun eivät ole mökkiään edes punamullalla sivelleet, jolloin se näyttäisi hauskalta kulkijankin silmään valkeine ikkunalautoineen siinä kummun nyppylällä. Tanssiin lienee aina kiire tuon kodin tyttärillä, kun eivät ole saaneet marjapensaita ja muutamia omenapuita kotinsa pihalle. Kuinka monta virkistävää välipalaa niiden antimista kotiin tulisikaan. Jospa tuonkin mökin edustalla olisi pari kukkapenkkiä, miten siitä nauttisi oma väki sekä sivukulkijat! Ja kuinka paljon siellä mökkien sisäpuolella olisi tehtävää, jotta saataisiin edes vähän paratiisia maan päälle ja nuoret viihtymään kotona!

Miten mieluista olikaan nuorena omaa pihaa kaunistaa! Kun sai siellä kivikossa kasvamaan pari kolme omenapuuta ja kymmenkunnan marjapensasta, niin se tuntui suurenmoiselta. Kun monet töllin pojat ja tytöt halveksivat näin pientä puuhaa, on heitä kuitenkin kehoitettava siihen. Oma kokemus osoittaa heille pian, mitä iloa se tuottaa. Samalla he oppivat uskollisiksi vähässä. Ken saa kaksi kortta kasvamaan siinä, missä ennen kasvoi yksi, hän on jo tehnyt hyvän työn — sen totuuden he myös pian oppivat.

Tytöille voidaan paremmin kuin pojille järjestää töitä. Mutta usein kuulee valitettavan, että ne ovat vielä haluttomampia kuin pojat. Heillä on niin paljon parsimista ja paikkaamista sekä itselleen että pikku veljilleen ja sisarilleen, kun vain työtä heille osoitetaan. Mutta ainaiseen vanhan korjaamiseen he saattavat kyllästyä, heitä on siksi opetettava myös tekemään uutta. Kuinka monta kannattavaa mökkiä ja taloa meillä onkaan, jotka tyttöjen ahkerat kädet ovat sellaisiksi tehneet. Siellä ovat paikat kunnossa, eikä

sieltä olekaan niin kiire maailmalle ja huonoon seuraan, kuin noista edellä kuvatuista majoista. Jos tytöillä on tapana tehdä aina veljilleen sievät joulu- ja nimipäivälahjat, niin silloin herää myös pojissa halu näpertää jotakin sisarilleen, kun vain sisaret antavat ymmärtää, että omatekoinen on arvokkaampaa kuin kiiltävät ostorihkamat.

Koulunuorisolle olisi näissä asioissa paljon sanomista, mutta tyydyn tällä kertaa vain muutamiin riveihin. Kun he säännöllisesti käyvät koulussa ja kotona lukevat läksynsä hyvin, on se työtä, ja se vapauttaa heidät monesta pahasta. Vahinko vain, että oppikoulujen kurssit ovat niin epäkäytännöllisiä, että ne vieroittavat nuoret jokapäiväisestä elämästä ja sen velvollisuuksista. Varsinkin tytöistä kasvaa epäkäytännöllisiä naisia, joille koti ja sen pienet tehtävät eivät paljon merkitse. Kun tähän vielä lisätään lukujen aiheuttama liikarasitus, joka monen murrosiässä olevan tytön on kokonaan lamauttanut, niin lienee siirryttävä kodin piiriin, jossa lopulta koulunkin henki luodaan. Heikot äidit päästävät koulua käyvät tyttönsä ja poikansa kokonaan irti kodin velvollisuuksista iltaisin, vieläpä pitkillä lupa-ajoillakin. Kotiaskareet tuottaisivat kuitenkin vaihtelua yksipuoliselle koulutyölle; mutta sitä vaihtelua ei pystytä lapsille opettamaan, joten he viettävät loma-aikansa usein sangen laiskoina, tuottaen sillä lopulta kärsimystä itselleen, kodilleen sekä yhteiskunnalle.

Joku aika sitten lähetettiin pääkaupungin nousukasskotien tyttöjä Saksaan sivistymään. He joutuivat laitokseen, jossa käytännölliset saksalaiset tekivät kovasti työtä ja panivat meidän herrastyttösemmekin sitä

tekemään. Mutta eihän työ tottumattomille ja laiskureille maistunut, joten he palasivat kotiin laiskottelemaan ja sairastelemaan.

Jatkan vielä vähän tätä juttua. Jonkinlainen laiskotteleminen kuuluu todella murrosiän ohjelmaan. Toisilla on erikoinen taipumus velttouteen ja mietiskelyyn. Se riippuu ruumiillisesta väsymyksestä, joka tällä iällä saattaa kehittyä hyvinkin vaikeaksi. Emme siis aina saa puhua heille laiskuudesta, vaikka se joskus siltä näyttääkin. Mietiskely elämän suurista kysymyksistä, jotka nyt astuvat esiin, kuuluu myöskin murrosiän ohjelmaan, ja se myöskin vie nuorison pois askareista sekä työnteosta. Ei tässäkään saa heti kovin ankaraa tuomiota langettaa. Mutta älkäämme silloin heittäkö nuorta kovin paljon yksikseen eikä omien ajatuksiensa varaan. Hän tarvitsee tukea ja neuvoa, hän tarvitsee vaihtelevaa toimintaa.

Kerrotaan, että moni suuri ja myöhäisemmällä iällään erinomaisen työkykyinen mies kehitysiällään on ajoittain ollut veltto. Filosoofi Spencer sanoo itsestään seitsentoista ikäisenä: »Olen nykyjään miltei kadottanut kaiken tarmoni; syytä en ollenkaan ymmärrä.»

Säveltäjä Listz oli varhain kehittyneenä viettänyt väsymättömän tarmokkaan uutteraa elämää. Mutta tuskin seitsentoista vuotiaana hän aivan murtui. Rakkaudensuru ja uskonnollinen ratkaisuhetki vaikuttivat kyllä osaltaan; mutta syvimpänä syynä kuuluu sittenkin olevan luonnon puolustautuminen kireälle jännitettyä toimintatarmoa vastaan. Moniksi kuukausiksi sulkeutui Listz huoneeseensa ja tuli ainoastaan ateria-aikoina äitinsä näkyviin. Hän ei silloin puhunut sa-

naakaan, istui vain hiljaa ja tuijotti herkeämättä samaan kohtaan. Myöhemmin hän taas oli pelkkää tulta ja liekkiä; niinpä hän saattoi istua soittokoneen ääressä kokonaista kuusi tuntia yhtä mittaa, ja yksi ainoa ohimennen viskattu sana tai yksi ainoakin sattuva ajatus saattoi antaa hänelle aihetta ihan sananmukaisesti ahmia kirjoja tusinoittain.

»Mutta valaisevin esimerkki tällaisesta nuoruusvuosien horroksesta on ehkä sittenkin tanskalainen Thorvaldsen matkallaan Roomaan.» »Velttona ja välinpitämättömänä hän makasi laivan etukeulassa. Ei mikään pystynyt herättämään hänen harrastustaan. Hän ei välittänyt oppia italiaa eikä ranskaa, joita kieliä sekä laivan päällikkö että pappi olivat valmiit hänelle opettamaan. Suurimman osan päivästä hän nukkui. Kun laiva viikon ajan oli ankkurissa Maltan edustalla, saatiin hänet hädin tuskin maihin; ja kun hän viimein saapui Roomaan, kirjoitti laivan päällikkö kotiin: »Hän on taitava mies, mutta laiska otus.» Ja kuitenkin ovat harvat elämänsä kuluessa saaneet niin paljon aikaan kuin Thorvaldsen. Hänen nuoruutensa välinpitämättömyyskausi ei ollut ilman muuta vain laiskuutta; se oli kasvuajan horrosta, joka juuri sai hänen suuret kykynsä kypsymään.»

Kirjat ja lukeminen.

Hetket, mitkä nuori ihminen istuu hyvän kirjan ääressä, ovat pelastettua elämää. Koti on tärkein yliopisto.

Murrosiän nuorilla on usein suuri halu lukemiseen. Valitettavasti on paljon koteja, joissa tätä asiaa ei ym-

märretä. Pauhataan kovasti lasten kelvottomuutta ja kylillä kulkemista, mutta kotiin ei hankita mitään sellaisia välineitä, jotka nuorta siellä viihdyttäisivät. Iltamiin ja nautintoihin saattavat keskenkasvuiset tuhlata huomattavia summia, ja varsinkin pukeutumisessa menee tuhlaus usein täydestä, mutta jos nuorukainen ostaa 10 markan kirjan, niin se on monen vanhemman mielestä sopimatonta tuhlausta. Kirjoja on hankittava koteihin, on vain pidettävä huoli niiden laadusta.

Eräs äiti kertoi pastorille 15-vuotiaasta tytöstään, miten se oli tullut jumaliseksi. Kuinka se jumalisuus näyttäytyy? kysyi pastori. No se istuu aina kirja kädessä, Jumalan kiitos, tyttö on tullut niin kovin jumaliseksi. Talossa käydessään pastori vilkaisi tytön kirjoja ja huomasi, että ne olivat huonointa lajia. Mutta yksinkertaisella äidillä oli vielä niin vahva usko kirjoihin, että kuvitteli kaiken olevan pelkkää Jumalan sanaa.

Lienee paikallaan juuri tässä puhua huonosta kirjallisuudesta, sillä tuskin mikään, varsinkin eräissä seuduin, niin saastuttaa keskenkasvuisia tyttöjämme kuin huono kirjallisuus. Sellaisia näkee ja tapaa joka paikassa. Äsken ikään matkustin kappaleen matkaa junassa Helsingin lähellä. Piiloisessa nurkassa istui noin 14—15-vuotias tyttö, joka oikein ahmimalla ahmi kirjaansa ja samalla koetti huolellisesti kädellään sitä peittää, ettei vain kukaan sitä näkisi. Miten kalpeat olivat posket, mikä väsyneen raukeus silmissä. Hän ahmi kenties kaikki vapaa-aikansa ja yön hetket huonoja kirjoja.

Olen kuullut puhuttavan intialaisesta, joka eräänä päivänä meni kirjastoonsa hakemaan muuatta kirjaa.

Siellä hän yhtäkkiä tunsi, kuinka sormeen pisti, aivan kuin olisi neulaan sattunut. Hän luuli jonkun varomattomasti pistäneen neulan kirjan kansien väliin ja siihen nyt sormensa satuttaneensa. Mutta pian alkoi sormi turvota, hetkisen kuluttua käsivarsi ja lopulta koko ruumis. Muutaman päivän perästä hän makasi kuolleena. Kirjan välissä ei ollutkaan neula, vaan sinne oli pujahtanut myrkyllinen käärme.

Nykyjään on kirjojen joukossa paljon käärmeitä, mitkä piiloutuvat mitä jännittävimpien kertomusten lehdille. Ne kietoutuvat tuoksuavimpiin kukkasiin, joiden lemua me ihailemme. Ihmiset lukevat ja ovat ihastuneet tuohon jännittävään kertomukseen, tuohon taitavuuteen, millä henkilöiden luonteita on kuvattu, ja kielen erinomaisuuteen. He eivät tunne, vaikka käärmeen pistoksesta ovat saaneet myrkyn sydämeensä. Pistos on ollut myrkyllinen. Ja mikä myrkyttävästi vaikuttaa aikuisiin, se vaikuttaa vielä enemmän nousevaan nuorisoon.

Joku aika sitten kerrottiin sanomalehdissä tärisyttävästä onnettomuustapauksesta. Eräs vaimo näet löysi metsästä ampumapaikan läheisyydestä kranaatin, joka jostakin syystä oli jäänyt laukeamatta. Hän pisti sen koriinsa ja toi kotiaan. Kaivoi sitten tämän vaarallisen löytönsä maahan ladon taakse. Mutta hänen pikku poikansa oli tarkoin ottanut vaarin äidin eleistä. Jäätyään yksin poika tarttui lapioon, kaivoi kranaatin esille ja löi poikamaisen rehentelevästi sytyttäjään. Äkkiä kuului pamaus ja kirkaisu. Kun äiti riensi paikalle, näki hän kauheasti silpoutuneen lapsensa kuoleman kielissä ja kuuli sen viimeiset sanat: »voi, äiti, äiti!» — Oletko ehkä sinä, isä tai äiti, unohtanut jon-

kin kranaatin johonkin asuntosi nurkkaan? Ajattelet ehkä: »Mistä minun käsiini olisi kranaatti tullut? Enhän nyt toki olisi niin tuhma, että ottaisin tuollaisen vaarallisen kapineen mukaani kotia.» Niin, eihän kukaan todellakaan voi löytää luotasi kranaattia, jollaisia sotaväessä käytetään, jotka on tehty teräksestä ja täytetty räjähdysaineella, mutta ehkä kuitenkin löydän sieltä toisenlaisen kojeen, sellaisen, joka on valmistettu paperista ja painomusteesta ja täytetty likaisilla ja epäilyttävillä ajatuksilla ja kertomuksilla. Ajattelet tätä tai tuota kirjaa ja luulet sen olevan varmassa kätkössä ja väität, ettei sitä kukaan löydä. Mutta lapsesi löytää sen kuitenkin kerran. Lukuhaluisena rupeaa hän sitä ahmimaan ja lapsellisena luulee sen ymmärtämättömästi olevan suurenmoista. Miten sitten käy? Käy siten, että tämä kirja turmelee lapsesi mielikuvituksen ja uhkaa syöstä sekä sen ruumiin että kuolemattoman sielun turmioon.

Ennenvanhaan efesolaiset isät kokosivat huonot kirjat kodeistaan ja polttivat ne. He olivat vakaumuksen miehiä. Äskettäin oli Suomen Kuvalehdessä kuva, miten Saksassa nuoriso oli koonnut hevoskuormittain huonoja kirjoja ja poltti niitä kaupungin torilla. Oli suurenmoista nähdä tuo teko kansan keskuudessa, joka viime aikoina monessa suhteessa on mennyt niin alas. Tahtoisinpa nähdä helsinkiläiset isät ja äidit sekä nuorison tällaisessa puuhassa. Jos sitä vaatisimme, leimattaisiin meidät kulttuurin vihollisiksi ja itsekin arvelisimme: no onkohan se nyt sentään niin vaarallista. Painetun sanan arvo on meihin syvälle syöpynyt. Kun äskettäin näin keskenkasvuisen tyttäreni käsissä mielestäni sopimattoman kirjan, kysyin heti, mistä se

oli meille tullut. »Ostin sen.» »Sinullako on rahaa tuollaiseen mitättömyyteen! Sitäpaitsi siellä on sellaista joka ei ole terveellistä sinulle. Anna tänne se pian!» Tuli paloi pesässä, mutta vaikealta tuntui pistää omalla rahalla ostettua kirjaa uuniin. Myöhemmin olen sen tempun suorittanut jo pari kertaa, ja tottuneesti ja helposti se nyt jo käy. — Jos mihin sopii lause: »sielu kuolee nuoruudessa», niin sopii se tähän kohtaan. Varjele siis kaikin voimin keskenkasvuista nuorisoa huonoilta kirjoilta ja niiden sisältämältä myrkyltä.

Kielteinen työ ei kuitenkaan riitä. On saatava kielletyn sijalle hyvää ja sopivaa. Vielä murrosiässäkin lapset lukevat mielellään satuja ja kertomuksia. Kun ne tavallisesti ovat lyhyitä, olisi hyvä, että niitä luettaisiin yhdessä iltaisin. Välistä lukisi isä, mutta Matti ja Maija myöskin vuoroonsa. Kertomuksen perästä aina hieman keskustellaan. Niin syntyy vähitellen arvostelukykyä, jota juuri kirjallisuuteen nähden tarvitaan, siten muodostuu kodin lukuseura. Pojat varsinkin ovat huvitettuja historiasta. Siis historiaa ja historiallisia kertomuksia olisi paljon luettava. Niistäkös puheen aihetta syntyy — ja siihen juuri lukemisessa on pyrittävä. Se vasta kehittää, eikä kaiken maailman lukeminen. Huomaamatta historiallisista kertomuksista siirrytään tietokirjallisuuteen, ja sitä juuri olisi nuoret saatava lukemaan. On oikein surullista, että meillä koulusta päästyä suurin osa kirjaimellisesti viskaa kirjansa »penkin alle». Ne ovat käyneet vastenmielisiksi, ikäviksi kappaleiksi, ja siksi ei tietokirjallisuus saisi mitenkään tulla. Jospa meidän onnistuisikin kasvavissa nuorissamme herättää voimakas tiedon-

jano ja -nälkä, silloin olisimme saaneet kasvatustyöhömme erinomaisen apukeinon. Kehoitan kaikkia kasvattajia tutustumaan kotiopintoliikkeeseen. Sitä liikettä tarvitaan kodeissa, varsinkin varhaisnuorison kasvatuksessa. Se sanoo selvästi, *mitä luetaan,* ja painavasti, *miten luetaan.*

Tietysti nuorten täytyy myöskin oppia seuraamaan aikaansa ja sen ilmiöitä. Siis täytyy myös pitää huolta siitä, että kodissa on hyviä sanomalehtiä. Päivän tapahtumista ja ajan kysymyksistä syntyy paljon puhetta kasvattajien ja nuorten välillä, mikä taas tarjoaa yhtymäkohtia kummankin polven ajatusmaailmalle. Ikävällä vain täytyy todeta, etteivät monet nuoret luekaan muuta kuin sanomalehtiä. Ei se ruoka yksistään riitä kasvavalle polvelle. Ja vielä valitettavampaa on, että sanomalehdissä on liian paljon puoluetaistelua, vihan ja koston lietsontaa, jopa suorastaan raakuutta ja epäsiveellisyyttä, mikä paaduttaa ja myrkyttää nuoren mielen.

Olen tahallani jättänyt romaanit, nuo monen mielestä ensimmäiset kirjat, viimeiseksi. Varsinkin kaupunkilaistytöt luulevat, etteivät heille kuulukaan muut kirjat kuin ne, ja että maailma olisi loppumattoman kuiva erämaa, jollei olisi romaaneja. Vieläpä on meidän vanhojenkin myönnettävä, että toisinaan mekin yön unen uhraamme, kun sattuu käsiimme hyvä ja jännittävä romaani. Kyllä niissäkin on kasvatuskirjoja, kun vain siinä mielessä, eikä yksin juonen vuoksi, niitä luemme. Olemme sangen iloisia voidessamme toisinaan pistää laiskottelevan tyttäremme ja juonittelevan poikamme käteen hyvän romaanin. Mutta ne eivät ole kenellekään jokapäiväistä leipää, vielä vähemmän

murrosiän väelle. Ne ovat suurelta osalta sittenkin tehtyjä eikä elettyjä. Ne vievät liiaksi aikaa oppimiselta ja työn velvollisuuksilta. Ne hajoittavat ajatuksemme, väsyttävät muistiamme ja ehkäisevät nuoren ihmisen tervettä kehitystä, puhumattakaan huonojen romaanien myrkyttävästä vaikutuksesta, mistä me tahdomme lapsemme varjella. Kun suuri enemmistö kasvattajistamme ei kerkiä eikä pystykään kaunokirjallisuutta seuraamaan, niin että voisi itse valita nuorisolleen sopivia kirjoja, niin on käännyttävä opettajien, kirjastojen hoitajien y.m.s. puoleen, että he opastaisivat vanhempia tässä vaikeassa kysymyksessä. — Kun romaaneja ei voida aina lukea ääneen ja yhdessä, olisi nuorten annettava selostaa toisille perheen jäsenille kirjan sisällys ja erikoisesti se, mikä hänestä siinä oli pahaa ja mitä hyödyllistä oppia hän lukemastaan kirjasta sai.

Kun raamatun ja uskonnollisten kirjojen lukeminen monessa kodissa kuuluu jokapäiväisiin tapoihin, en siitä puhu sen enempää. Nuorten mieleen on lähtemättömästi painettava: »etsikää ensin Jumalan valtakuntaa ja hänen vanhurskauttansa, niin kaikki muu teille annetaan», ja virsiniekan säejakso: »Jos Herran tähti hyljätään, mist' oppaan toisen saamme.» Vaikkakin mieli siinä iässä on vastaanottavainen, niin varokaamme liiaksi tyrkyttämästä heille Jumalan sanaa, ettei se tulisi heille ikäväksi, ja etteivät he kyllästyisi siihen.

Itsekasvatus.

Raamatun älyrikas kirjailija Jeesus Siirak kirjoittaa seuraavasti: »Rakas lapsi, anna opettaa itsellesi

viisautta nuoruudessasi; siten tulee sinusta viisas mies aina vanhuuteen asti! Rakas lapsi, jos sinä tottelet, niin sinä tulet viisaaksi, ja jos sinä opin kätket sydämeesi, niin sinä jalostut. Ole mielelläsi vanhain joukossa, ja missä viisaan miehen tapaat, niin ole hänen seurassansa. Kuule mielelläsi Jumalan sanaa, ja ota vaarin viisauden sananlaskuista.»

Kysymys on sangen laaja. Olen siitä kirjoittanut ennen kirjasen »Itsekasvatuksen aakkosia», johon kehoitan kasvattajia ja nuorisoa tutustumaan. Mutta lämmittävää ja kansantajuista kirjaa varhaisnuorison itsekasvatuksesta ei meillä vielä ole.

Kirjallisuuden yhteydessä on tähän kysymykseen jo vähän kajottu. Monet luulevat, että lukeminen ja tietojen hankkiminen juuri onkin itsekasvatusta. Me myönnämme ja samalla väitämme vastaan: niin on, mutta vain pieneltä osalta. On paljon lukeneita ihmisiä, jotka ovat sangen heikosti kasvatettuja, ja toiselta puolen sangen vähän lukeneita, jotka ovat itsekasvatuksen tiellä erittäin pitkälle päässeet. Sananlasku sanoo: »parempi hyppynen hyvettä kuin nelikko oppia».

Seuraavassa esitän muutamia viittauksia tämän suuren kysymyksen ratkaisutavoista.

Vanhat oppineet jo sanoivat painavasti: tunne itsesi. Ja vielä tänä päivänä on se ikäänkuin avain itsekasvatuskysymyksen monimutkaiseen labyrinttiin. Tutki itseäsi, opi tuntemaan Jumalan sieluusi panemat lahjat; tutki ruumiisikin; tunne vikasi ja puutteesi; kenties on sinussa monta vaarallista isien perintöä; vasta tämän tehtyäsi voit ruveta itseäsi kasvattamaan oikeaan suuntaan. Tähän tapaan olisi taipaleelle läh-

tevälle puhuttava ja sitten tiellä koetettava häntä ohjata ja auttaa.

Velvollisuuden tuntoa olisi edelleen herätettävä ja oikeaan ohjattava. Valitetaan nim., että sitä puuttuu meidän kasvavalta polveltamme. Sen tunnon pitäisi kehittyä eläväksi kodin pienissä tehtävissä, jotta se kasvaisi voimakkaaksi myöskin yhteistä suurta kotiamme, isänmaata, kohtaan. Niin, jollei onnistuta herkistää velvollisuuden tuntoa vanhempia ja kotiväkeä kohtaan, ei se myöhemmin jaksa suurempiakaan vaatimuksia täyttää. Kodista siis on aloitettava. Kodin velvollisuudet eivät saisi tuntua ikäviltä ja raskailta, silloin voisi toivoa, että ne säilyisivät mieluisina myöhempinäkin aikoina. Vaatimalla ja pakottamalla ei velvollisuuden tunto synny. Vapaaehtoisuuden tie on ainoa oikea. Kerron pienen esimerkin jaapanilaisista, joiden keskuudessa muutamat itsekasvatuksen puolet ovat kehittyneet hämmästyttävän pitkälle.

Amerikassa jaapanilainen tyttö leikitteli toisiin kansallisuuksiin kuuluvien lasten kanssa pitäen tapansa mukaan pientä veikkoaan pussissa selässään. Silloin toiset tytöt kehoittivat häntä heittämään pois taakan selästään, jotta hän olisi voinut vapaammin leikkiä. Mutta siihen tyttö vastasi: eihän se ole mikään taakka, se on pikku veikkoni.

Velvollisuus on mieluista ja siinä kehittyy aina eteenpäin, jollei se tule taakaksi vaan rakkaaksi asiaksi. Kun velvollisuuden tunto näin kodissa herätetään, niin se jatkuu koulussa, jolloin opettajien valitukset vähenevät, se lavenee tovereita ja ystäviä kohtaan. Lopulta ihminen koettaa kaikessa täyttää velvollisuutensa.

Ajan oikea käyttäminen.

Se pohjautuu paljon jo edelliseen kysymykseen. Herkkä velvollisuusihminen koettaa käyttää aikansa oikein. Jo lapsena olisi tämäkin asia saatava selville. Nuori, samoin kuin lapsikin, tarvitsee leikkiä, tarvitsee monta hyvää ilon hetkeä, mutta säännöllinen työnteko, jonka ohella seuraa edistys ja kehitys, on kuitenkin tärkein. Nykyajan nuorista sanotaan, etteivät he tiedä kellosta mitään, vaikka melkein jokaisen taskussa onkin kello, ja aikaa menee sanomattomasti hukkaan. Lapsi ei tätä asiaa vielä tarpeeksi ymmärrä, mutta 16—17 vuotisille se täytyy saada selväksi. Heille on selitettävä nuoruusajan lyhyys, sen tavaton tärkeys, ja kuinka sitä vastaanottamisen suurta aikaa ei saada koskaan takaisin.

Otan muutamia esimerkkejä. Nuoruudessani laulettiin kotipuolellani paljon Sankeyn laulua »Vaikuta», jossa m.m. olivat sanat »niin joka hetki käytä, että se hyödyttää». Tämä säe syöpyi sieluuni niin, että se toisinaan kaikuu korvissani vielä 40 vuoden kuluttua ja jouduttaa minua turhasta seurasta jotakin tekemään.

Viisas Cato sanoo, että hän on katunut vain kolmea asiaa elämässään, ja viimeinen niistä oli se, että hän kerran oli ollut työtönnä kokonaisen päivän. Mitähän tästä sanovatkaan meidän nuoremme, jotka sunnuntaina ainakin makaavat ilojensa perästä kello 12 asti, ja joiden hempeämieliset äidit selittävät, että, nuori ihminen tarvitsee paljon unta ja lepoa; tai mitä sanovat nuoret, jotka kesäisin lorvailevat kuukausmääriä riippumatoissaan ja antavat Jumalan ihanan kesän noin vain mennä. Mitä ajattelevat sydänmaittemme

pojat, jotka talvisaikana nukkuvat karhun kanssa kilpaa. Mitä piittaavat rientävästä ajasta tuhannet ja taas tuhannet tyttäremme ja poikasemme, jotka saattavat olla työttöminä kuukausia, jotka eivät lue eivätkä laula, jotka tällöinkään, kun heillä ei ole pienintä puuhaa, eivät auta kodin pikku askareissa, vaan makaavat, lorvailevat ja kulkevat huonosta seurasta toiseen. Tai mitä sanovat nuoret, joilla on vain 8 tunnin työpäivä, mutta joista useat eivät yritäkään mitään muuta kuin sen pakollisen välttämättömyyden.

Koettakaammepa tytöillemme ja pojillemme teroittaa esim. läksyä: tunti päivässä jotakin ylimääräistä työtä, mikä ihmeellinen saavutus siitä tulee jo vuodenkin ajalla. Tunti päivässä työtä kodin kaunistamiseksi ja vanhempien auttamiseksi, miten paljon kaunista, miten paljon tyydytystä ja iloista mieltä. Tunti päivässä hyvien tietokirjojen järjestelmällistä lukemista; mitkä tiedon pääomat 10 vuodessa saavutetaan. Pari kolme tuntia viikossa kykenemättömien, avuttomien ja köyhien palvelusta, miten paljon siunausta ja menestystä. Näin käytettyinä muuttuvat nuo joutilaisuudessa tuhlatut tunnit hyödyksi itselle ja muille. Tällainen itsekasvatus on alettava *tänään* ja uskollisesti joka päivä jatkettava.

Hetkellisyys.

Tämä nuorison virhe ei monesta tunnu kovin painavalta. Onhan niitä nyt paljon tärkeämpiäkin asioita. Kuitenkin saattavat monet suuretkin viat olla lähtöisin siitä, ettei nuorisollamme ole *luonnetta,* vaan eletään päivä kerrallaan ja mennään vain virran mukana.

Luonnetta juuri olisi murrosaikana erikoisesti kasvatettava. Onhan meistä suomalaisista ennen sanottu, että me olemme sitkeää ja kestävää väkeä, mutta nuorten puuhat kotona ja yhteistyössä eivät enää sitä osoita. Kuinka monta kaunista päätöstä tehdäänkään kotoisiinkin oloihin nähden, viikon, parin päivät ollaan tulta ja intoa täynnä — sitten jää koko harrastus kuin penkin alle heitetty romu. Pyhänä ollaan hartaina kirkossa, illalla veisataan rukoushuoneella tai pelastusarmeijassa, mutta keskiviikkona ja lauantaina ollaan jo torpalla tanssimassa. Kotiopintorenkaasen liitytään suurin joukoin, muutaman viikon perästä on puolisen tusinaa jäljellä. Ja niin on melkein kaikkien muittenkin puuhain ja harrastusten. Miten vahingollisesti tämmöinen vaikuttaa luonteeseen, on sanomattakin selvää. Tavallisesti tällaiset luonteettomat lopulta kyllästyvät kaikkeen ja välinpitämättöminä, jotten sanoisi tylsinä, katkerasti murjottavat maailmalle.

Hyviä tapoja.

Hyviin tapoihin tottuminen kuuluu eittämättömästi itsekasvatukseen. Mutta hyviä tapoja ei varhaisnuorison keskuudessa juuri tapaa. Ulkonainen kohteliaisuus ja sanoisinko ihmismäisyys suurelta osalta puuttuu. »Sällin» tyyppi on hyvin yleinen, vallankin poikalaumoissa. Usein sangen raaka tirskuminen ja häveliäisyyden puute on ominaista tyttöjoukoillemme. On siksi pidettävä kiirettä heille käytöstä ja ihmismäisiä tapoja opetettaessa. Tupakan poltto on hyvin yleistä jo 15—17 vuotiasten miesten alkujen keskuudessa. Sehän on miehen ensimmäisiä merkkejä. Kuinka ei

siis sitä opetettaisi vaikk'eivät korvan taustat olisi vielä läheskään kuivat. Noin 15—20 vuotta sitten alkoi parempi suunta voittaa alaa. Saarnattiin kovasti tupakan polttoa vastaan ja saatiin nuoret miehet joukottain luopumaan tästä turhasta ja rumasta tavasta. Silloin keskenkasvuiset pojat ottivat oikeata esimerkkiä miehistä. Mutta väärän vapauden ja nautinnon himon opit ovat nyt voittaneet kovasti alaa. Melkein toivottomalta tuntuu taistelu tupakan polttoa vastaan, kun se jo kuuluu ylioppilasnaistemmekin ohjelmaan. Siitä huolimatta on taisteluun uudestaan ryhdyttävä kasvavan polven hyväksi. On kerta kaikkiaan näytettävä pojille tupakan polton hyödyttömyys ja sen vahingollisuus. Tämä opetus ei suinkaan ole vaikeata. Mutta se on annettava ennen, kuin he alkavat polttaa ja joutuvat tupakkahimon orjiksi. Se juuri on asian ydin. Tupakkahimo heikontaa suuressa määrässä ihmisen luonnetta ja tahdon voimaa. Esimerkki on paras saarna. Niille isille ja opettajille se on helppoa, jotka eivät itse polta. Tupakan orjat taas voivat kokemuksesta puhua nuorille vakavaa, varoittavaa kieltä.

Ennenvanhaan oli toinen miehuuden merkki ryypyn ottaminen. Mies, eikä osaa ottaa ryyppyä — se oli murhaava sanontatapa, joka vei monta elämän alkajaa himon viettävälle ja liukkaalle tielle. Raittiustaistelussa päästiin pitkälle. Tuhansien miesten suusta kaikui: siksi juuri, että olen mies, minä voitan ensimmäisen kiusauksen. Sekin oppi on tullut monen mielestä vanhanaikaiseksi, niin että rikotaan kansan suurta ja pyhää kieltolakia ja ollaan silloin muka miehiä, jopa sankareita. Oikeamielisten kasvattajain on poikiensa

ja kansansa onnen nimessä kirkastettava vanhaa totuutta: tulen kanssa ei ole leikiteltävä. Oikea miehuus vaatii rohkeasti tulta sammuttamaan. Miehen arvolle ei sovi lain rikkominen, vaan sen tinkimätön noudattaminen.

Tyttöjen huonoihin tapoihin kuuluu erikoisemmin koreilemisen halu, joka voi mennä aivan naurettaviin luonnottomuuksiin asti. Varsinkin köyhemmän kansan keskenkasvuiset tytöt se johtaa hyvin pian epäsiveellisyyden liukkaille poluille. Tytöille olisi siis ponnella ja tarmolla opetettava yksinkertaisuuden kauneutta ja koreilemisen pelottavia vaaroja. Oikea kieltäytyminen kuuluu hyviin tapoihin, tuottaen lopulta suurta siunausta kieltäytyjälle itselleen ja ollen hyvänä esimerkkinä toisille. Miehen pitää oppia paljosta kieltäytymään, silloin vasta hän on mies sanan täydessä merkityksessä.

Kaikkea, mitä tässä viimeksi on sanottu, ei saavuteta vain jyrkillä kielloilla. Tosin täytyy muutamissa tapauksissa olla jyrkkäkin. Yksinkertainen karjalainen isä sanoo pojalleen: tässä tuvassa en minä ole koskaan tupakoinut, eikä minun poikanikaan sitä koskaan tee. Ja tämän kiellon hyvin ymmärtää. Monet asiat, niinkuin juuri tupakan poltto, on otettava usein leikin jopa hienon ivankin kannalta. Eräs äiti sanoi kerran pojalleen: vastaani tuli ensin herra, joka imeskeli puupalasta ja sai siitä ilmaan savua, ja heti sen jälkeen koira, joka imeskeli luunpalasta ja sai siitä rasvaa; kumpainenko sinusta sillä kertaa oli järkevämpi? Ja poika vastasi: tietysti koira. Toivottavasti tuo poika muistaa aina oppimansa läksyn. Kun näen oikein pienen miehen alun tupakki suussa ja kädet

housuntaskussa, niin en voi olla sanomatta: katsohan, kun mies menee ja savu jää. Sanonnassa on sekä ivaa että sääliä. Iva on joskus käytettynä terveellistä itsekasvatusopastuksessa, mutta se on kaksiteräinen miekka, joten sen käyttämisellä täytyy olla rajat. On niin ikään muistettava, ettei ainaisilla varoituksilla ja neuvoilla myöskään pitkälle päästä. Sanotaanhan, ettei kannettu vesi kaivossa pysy, eikä toinen ihminen voi toista kauaksikaan korvista kiskoa. Siksi on nuoressa herätettävä oikea oma minä, hänet on opetettava kävelemään omin jaloin. Tietysti esikuvat on otettava laskuun, sillä tahdommepa tai emme, niin sittenkin seuraamme jotakuta mestarinamme. Kysymys on vain siitä, minkälaisen esikuvan nuori ihminen itselleen saa. Pyrkimystä esikuvan kaltaisuuteen, yleensä pyrkimystä hyvään, on jokaisessa ihmisessä. Tätä nuorten luonnollista pyrkimystä on tuettava johdattamalla heitä ihailemaan todella korkeita esikuvia, ennen kaikkea täydellistä sellaista, Jeesusta Kristusta.

Pahin vihollinen.

Pahin vihollinen on meissä itsessämme. Tavallisesti etsitään vihollista ulkopuolelta omaa minäämme. Jokaisen vian tai onnettomuuden yhteydessä on syy toisten, huonon seuran, opettajien, yhteiskunnan j.n.e. Tällaisella syyttelemisellä eivät asiat parane. On jo aikaisemmin mainittu vanha voimalause: tunne itsesi. Se on tuon tuostakin nuorelle ihmiselle uudelleen kirkastettava. Hänen on opittava tarkkaamaan sisällään liikkuvia voimia, hänen on huomattava, että hänen sielussaan, runoilijan sanoja käyttääkseni, enkeli ja pa-

holainen lakkaamatta taistelevat keskenään, ja että meistä itsestämme lopulta riippuu, kumpi niistä voittaa. Asiaan on jo ennemmin toisessa yhteydessä viitattu, mutta tulkoon tässä vielä sanotuksi, että vanhempien on nuorilleen varovasti kerrottava tuosta taistelusta heidän omassa sielussaan, kerrottava omista tuskistaan, erheistään ja voitoistaan. On viitattava taistelujen varalta vanhaan Paavaliin, joka toisinaan tuskaisena huudahtaa: »Sitä hyvää, jota minä tahdon, minä en tee, ja sitä pahaa, jota minä en tahdo, minä teen. Minä viheliäinen ihminen, kuka päästää minut tästä kuoleman ruumiista!» On puhuttava siitä, miten taistelut nuorille saattavat olla sangen raskaat, mutta miten niistä, kun niistä on voitollisesti suoriuduttu, ennen kaikkea itselle siunausta ja onnea koituu. On kirkastettava nuorille Jumalan pyhät lait kuin myöskin luonnon järkkymätön syitten ja seurausten suhde: mitä kylvät, sitä niität.

Elämää ei saa kuvata liian synkäksi ja voittamattomaksi, mutta ei myöskään liian kevyeksi ja helpoksi. Monet vanhemmat tahtoisivat lapsilleen niin helpon elämän kuin mahdollista. He koettavat tasoittaa polut ja poistaa esteet tieltä, mutta se ei aina ole viisainta ja nuorille edullisinta menettelyä. Kerran kysyttiin kokeneelta maamieheltä, miksi syyskylvö usein antaa runsaamman sadon kuin kevätkylvö. Hän vastasi: siksi, että sillä on ollut kovat nuoruuden päivät. Niillä, jotka tekevät hyvää työtä ja antavat tuleentuneen sadon miehuutensa ja vanhuutensa päivinä, on usein ollut kova nuoruus. Työ karkaisee ja taistelu vahvistaa. Opeta nuorelle tämä usko ja anna hänelle voimalause »auta itseäsi, niin Jumala auttaa sinua», ja seiso hy-

vänä ystävänä hänen vierellään taistelun aikoina, niin toivottavasti kylvösi tuottaa myöhemmin kultaisen tuleentuneen viljan.

Kuinka onnellisia ovatkaan ne vanhemmat, jotka kaiken edellisen lisäksi sekä opetuksillaan että elämällään voivat viedä nuorensa Jumalan luokse ja näyttää, että »meillä on Jumala, joka auttaa, ja Herra, Herra, joka kuolemastakin pelastaa.»

Meidän täytyy jo lopettaa tämä itsekasvatuspuoli. Sanon vain lyhyesti vielä, mikä siinä on kasvattajan osa. On valmistettava mahdollisuuksia itsekasvatukseen ja hyvien tapojen hankkimiseen sekä koetettava innostaa nuoria siihen. Tämä on tehtävä niin, etteivät nuoret sitä huomaakaan, sillä tyrkytetyt ohjeet tympäisevät. Joskus on tartuttava lujasti ohjaksiin ja sanottava jyrkästi: ei näin, ettei kävisi hullusti. Mutta yleensä murrosiän nuoret tarvitsevat hellää, auttavaa ja rakastavaa ystävää.

Apukasvattajia.

»Muuan ystäväni palasi äskettäin pitkältä meriretkeltä. Hän kertoi heillä olleen paluumatkalla Islannista mukanaan laivalla joukko eläviä kotkia. »Yksi niistä muutoin hukkui matkalla», hän lisäsi. — Kotka hukkunut! Se kuului niin oudolta. Kotkansiivethän kantavat yleensä aavimmankin meren yli. Olivatko siivet poikki? Eivät; mutta kaikki nuo kotkat olivat kasvaneet ja kehittyneet häkissä. Ne eivät olleet koskaan oppineet lentämään. Matkalla päästettiin yksi niistä kannelle. Ensin se kulki hiljaisena pitkin ja poikki. Sitten se hyppäsi laivan portaalle, levitti siipensä ja leijaili viistosti vettä kohti; se ei voinut pysyä

ilmassa. Pian se oli aalloissa. Silloin se ymmärsi, että vaara oli todella tarjona. Epätoivoissaan se räpytti siipiänsä, mutta siivet eivät kantaneet. Se pieksi ja pieksi siivillään, vaan ei voinut kohottautua. »Omituisen kaihoista», sanoi ystäväni, »oli nähdä noiden suurten siipien voimattomuutta». Aallot sen nielivät.» — *Skovgaard-Petersen.*

Niin. Kotkan pojat hukkuivat, vaikka siivet olivatkin vahvat. Mutta ne olivatkin häkissä kasvatettuja. Onhan meillä niin onnellisia koteja, joissa elämä itse kodin piirissä, esim. suuressa sisarusparvessa, voidaan niin järjestää, että nuoret saavat toisiltaan paljon, niin ettei yksinäistymisen vaaroja juuri ole. Mutta harvinaisia ovat sellaiset kodit. Erakkokasvatuksesta saadaan toisinaan näennäisesti hyvät tulokset. Nuoret ovat muutamissa suhteissa melkein malli-ihmisiä, mutta useimmissa tapauksissa puserrettuja pikkuvanhoja. Joskus menee elämä hyvinkin, mutta kokemus on näyttänyt, että tällaisten erakkojen on hyvin vaikeaa tulla toimeen muitten ihmisten kanssa. He ovat kaikessa saamattomuudessaankin enemmän tai vähemmän itsekkäitä, joissa »oma minä» näyttelee sangen suurta osaa. Ja lopulta he itsekin kärsivät siitä. Kun tuollaiset häkissä kasvatetut tyttäret tulevat maaseudun yksinkertaisista oloista tehdasseuduille ja kaupunkeihin, niin tahtoisin väittää, että heistä enemmistö haluaa koetella siipiään, joita ei olekaan harjoitettu. Suin päin he antautuvat huonoihin huveihin ja surkeasti sitten elämän raunioilla valittavat, kuinka heidät ummessa silmin ja kokemattomina on maailmaan lähetetty. Tunnen monta ylioppilasta eri ajoilta, joiden osalle on sattunut häkkikasvatus, jotka Helsin-

kiin saavuttuaan ovat jonkun aikaa olleet yksin, mutta sitten ovat joutuneet huvittelevien toverien piiriin ja tottumattomina mihinkään ovat suoraa päätä menneet nautintojen hurmaavaan maailmaan, kuin silmät ummessa kulkien ja polttaneet siipensä niin etteivät koskaan voi lentää voimakkaan kotkan tavoin.

Varhaisnuoriso tarvitsee paljon ikäistensä seuraa, ja me vanhemmat tarvitsemme hyviä apukasvattajia. Kuinka paljon toinen nuori voikaan toiselle antaa, ja kuinka monta särmää he toisistaan kuluttavatkaan! Tosin on lapsia ja varhaisnuorisoa, jotka hyvin viihtyvät vanhempien ihmisten seurassa. Äskettäin Hämeenlinnan kodin päivillä katselin poikasta, joka sydämellään ja sielullaan seurasi kasvatusesitelmiä ja lauloi erikoisen hartaasti. Ihmeteltävä on myöskin kestävyys, jolla pikkuvanhan näköiset körttiläispojat ja tytöt istuvat pitkät illat vanhempien seuroissa ja veisaavat pitkät Siionin virret päästä päähän. Mutta tämän vakavan jatkoksi he tarvitsevat ikäistensä seuraa, etteivät he jo nuorina tulisi vanhoiksi, ja siten se hyvä, josta juuri olemme iloinneet, muuttuisi pahaksi.

Monet varhaisnuoret haluavat myöskin kernaasti aikuisten nuorten seuraa. Esim. joku 15-vuotias poika saattaa syvästi kiintyä 25 vuotta vanhaan nuoreen mieheen. Se katsoo häneen monasti luottavammin kuin omaan isäänsä, luoden hänestä itselleen esikuvan. Jos esikuva on hyvä, niin me tietysti onnittelemme poikaa. Mutta esikuvan on vietävä suojattinsa usein 15-vuotisten poikain seuraan, muuten hänestä tulee liian joutuisaan mies.

Meillä on myöskin paljon nuoriso-yhdistyksiä, joihin joutuu paljon murrosiän nuoria. Sanottakoon suo-

raan, että suurin osa näistä niin porvarillisista kuin sosialistisista seuroista nykyaikana on viheliäisiä laitoksia, jotka eivät ensinkään sovi varhaisnuorison kasvatuspaikoiksi. Mutta kun monessa paikassa ei parempaakaan ole ja kun emme kasvavia poikia ja tyttöjä voi aina kotonakaan pitää, niin niihin sittenkin suurin osa heistä joutuu. Emme voi välttää sitä, että ken tervan kanssa leikkii, hän saa siitä jonkun pilkun käsiinsä ja vaatteisiinsa. Toiselta puolen on kuitenkin useammin kuin kerran todettu kuinka nuoret ihmiset voivat säilyä verrattain puhtaina huonoimmissakin paikoissa, tai kuinka hienoimmassakin ja näennäisesti puhtaimmassakin paikassa pahe voi erinomaisesti pesiytyä ja kasvaa. Maailmaan meidän on nuoremme lähetettävä, mutta koettakaamme ajoissa avata heidän silmänsä ja karkaista heitä kiusauksia ja huonoa seuraa vastaan.

Äskettäin kirjoitti minulle 17-vuotias poikani: isä, lähetä minulle pyhäkengät, minä rupean käymään iltamissa. Sydäntä vähän viilsi, mutta kengät heti lähetettiin. Pelkäsin monenlaatuisia iltamia kovasti, mutta kun poikani oli siihen asti ollut aivan erakko, iloitsin kuitenkin tästä kehitysaskeleesta, vaikka se samalla toikin uusia velvollisuuksia selittää, millaisissa huveissa pojan on soveliasta käydä.

Niin vastenmielistä kuin se monelle kasvattajalle onkin, niin minä rohkenen ehdottaa, että joskus mennään poikien tai tyttärien kanssa noihin iltamiin ja huveihin, mutta heti alussa, ennen kuin he ovat ehtineet niihin liiaksi innostua. Kuunnellaan ne tilapäiset runot ja kertomukset, jotka jo saattavat vakavia ja pyhiä asioita pilkata, ja ne kupletit ja monoloogit, jotka

raakuudessa ja mauttomuudessa kilpailevat toistensa kanssa. Katsellaan »Pullanpyörittäjien kokous» tai muu ala-arvoinen, huonosti esitetty näytelmä, josta ei ole todellista huvia kenellekään, hyödystä puhumattakaan. Varmasti oikeamielinen nuori, joka kotona on nähnyt ja kuullut toisenlaisista pyrkimyksistä, kotiin tultua kyselee, mitä isä piti ohjelmasta. Silloin on hyvä puhua illan ohjelmasta, ei kovin ankarassa äänilajissa, vaan kuin leikillä ja samalla terävästi, puhua nuorison ja varsinkin keskenkasvuisten poikien käytöksestä, tyttöjen tyhjänpäiväisestä naurusta ja kiemailusta miesten kanssa j.n.e. Jos nuoressa saadaan syntymään arvostelun halua, niin on paljon voitettu. Olen nähnyt esim., miten tyttönen, kun häntä on kehoitettu uudelleen menemään samantapaiseen iltamaan, on punastunut ja sanonut, kuinka isä voi sellaiseen kehoittaa. On oltava kuitenkin varovaisia, ettei opeteta nuoria halveksimaan toisia ihmisiä. Oikea suhtautuminen tuollaisiin ilmiöihin on sääliminen eikä itsensä parempana pitäminen. Meillä on liiankin paljon noita arvostelevia erinomaisuuksia, jotka eivät kortta ristiin pane toisten hyväksi, kylmiä ja itsekkäitä kaikessa hyvyydessäänkin. Nuorta ihmistä on opetettava etsimään parempaa, ei vain muilta vaatien, vaan itse luomaan sitä ja toisten iloksi ja hyödyksi tekemään.

Murrosiän seurat.

Kokemus on monasti näyttänyt, että tämän vaarallisen ikäkauden onnelliseksi sivuuttamiseksi tarvitaan sekä vanhempien tointa että nuorten omaa yhteistyötä. Nimenomaan erilaisen askartelun alkuunpanossa ja keksimisessä tulee vanhempien olla apuna.

Leikki ja urheilu ovat päänumeroita tässä harrastuksessa. Miten huvitettuja ovatkaan tytöt voimistelusta ja kauniista laululeikeistä! Poikien palloleikeistä, kilpailuista ja hiihtomatkoista tuskin tarvinnee mainitakaan. Kaiken tämän tulee aivan kiinteästi kuulua nuorten seurojen ohjelmaan, sillä voiko ajatella kauniimpaa kuin esim. metsässä hiihtävän poikajoukon keväisenä aamuna Jumalan ihanassa ja puhtaassa luonnossa.

Paitsi että kaikki tämä vaikuttaa edullisesti nuorison ruumiilliseen kehitykseen, on sillä hyvä vaikutus myöskin heidän siveelliseen ja henkiseen puoleensa. Kuitenkin kaipaa nuoriso tällä iällä lisäksi puhtaasti aatteellisia harrastuksia. Ellei se nim. tällöin saa niihin tilaisuutta, on niihin myöhemmin vaikea tottua.

Meillä on myöskin partioliike, jonka pääsääntö, »ole valmis», on enemmän kuin tärkeä murrosiän nuorelle. Täsmällisyys, palvelevaisuus, ne ovat liian vanhanaikaisia ominaisuuksia nykyajan nuorisolle. Kuinka niitä siksi olisikaan nousevalle väelle sanoin sekä teoin opetettava. Retkeilyt, tutustuminen alkuperäiseen luontoon, omavarainen toimeentuleminen ja selviytyminen kaikenlaisista tilanteista, ne ovat sangen tärkeätä harjoitusta nykyajan hemmoitetulle polvelle. Valitettavasti partioliike on meillä saanut liian vähän vastakaikua osakseen. Se on leimattu puoluetyöksi, ja kenties on siinä liiaksi ulkomaalaista, joka ei ota juurtuakseen suomalaisessa maaperässä. Päävika lienee siinä, ettei ole uhrautuvia ihmisiä, jotka ottaisivat ohjatakseen nuorten joukkoja, vaikka siitä olisi ohjaajille itselleenkin paljon virkistystä. Nuorten kristilliset yhdistykset ja N.M.K.Y. ovat erikoisesti koettaneet var-

haisnuorisoa auttaa. Paljon on jo olemassa välineitäkin tätä työtä varten, niinkuin sellainenkin erinomainen kirja kuin »Joka poika», mutta yhdistyksiä on vähän ja niissä uhrautuvia työntekijöitä vielä vähemmän, joten työ on tarpeeseen nähden mitättömän pientä. Ei näy Kristuksen rakkauskaan vaativan työhön pienimpien hyväksi.

Työväen keskuudessa toimivat n.s. »järjestönuoret». Toivottavasti niissäkin johdetaan nuoria itsekasvatustyöhön, hyvän seuran etsintään, urheiluun j.n.e., mutta kun niissä puoluekasvatus on ensi sijalla, vieläpä vihan ja katkeruuden kylvö, ei niistä sen enempää.

Aatteelliseksi puoleksi tällaisissa nuorten seuroissa tavallisen ohjelman lisäksi, joka hyvin pian menettää makunsa, suosittelen erikoisesti kotiopintotyötä.

Mutta kokemus on näyttänyt, että varhaisnuorisoa varten tarvittaisiin siinä työssä omat kirjansa, helppotajuisemmat ja hauskemmat kuin mitä varsinaiselle nuorisolle tarjotaan. Toivottavasti sellaisiakin — entisten lisäksi — pian ilmestyy.

Huonosta seurasta.

Olette kai lukeneet kertomuksen papukaijasta, joka joutui huonoon seuraan.

Eräällä viljapellolla tekivät varikset suurta vahinkoa. Kun maamies ei tahtonut antaa niiden hakata piloille viljaansa latasi hän pyssyn ampuakseen variksia. Mutta hänellä oli myös kaunis, kesy papukaija, joka sai vapaasti mennä, minne halusi. Tämä rakasti seuraa ja meni pellolle varisten joukkoon niiden

kanssa pahaa tekemään. Mies ei huomannut papukaijaa, vaan kun näki lintuparven, tähtäsi ja ampui. Mutta voi surkeutta! Kun hän tuli pellolle, huomasikin hän ihmeekseen papukaijansa siellä siipirikkona ja murtunein säärin parin kuolleen variksen vieressä. »Sinä tyhmä lintu», virkkoi silloin mies, »niin käy, kun heittäytyy huonoon seuraan». Ja kun hän tuli kotiin papukaijoineen, kysyivät lapset, kuka oli loukannut kaunista Jaakkoa. »Huono seura», vastasi siihen papukaija itse. »Niin on», selitti mies, »kun ammuin variksia, niin Jaakko oli niiden joukossa». Huolellisella hoidolla parani lintu kuitenkin, mutta koskaan se ei unohtanut seikkailuaan vainiolla, vaan tapasi usein lausua: »huono seura».

Huonon seuran vaaroja on kasvattajan useammin kuin kerran nuorisolleen selitettävä. Sitä on näet tarjona kaikkialla, järjestetyissä seuroissa, kujilla ja teillä, pihoilla ja naapureissa, jopa kotonakin. Seura se varhaisnuorisomme kasvattaa. Siksi onkin suuret laumat joukkosieluja, joiden täytyy tehdä, mitä sakki sanoo, mitä kuja käskee tai minkä toveripiirin katsantokanta määrää. Wagner sanoo painavat ja varoittavat sanansa: »Nuorten tulisi alusta pitäen varoa huonoa toveruutta. Se on kuin myllykoneisto, joka kun se kerran tarttuu vaatteittemme laitimmaiseen reunukseen, nopeasti kietaisee koko puvun ja kiepauttaa ihmisen ruumiin pikaiseen ja kamalaan surmaan.»

Ja Raamattu antaa vakavan varoituksen: »Poikani, jos pahanilkiset sinua houkuttelevat, niin älä heihin suostu.»

Viime kesänä vieraillessani eräässä pappilassa, näin pari kertaa, kuinka renkipoika pyrki pappilan po-

jan seuraan. Molemmat olivat 15—16 vuoden ikäisiä. Äiti kielsi liiaksi huomattavalla tavalla poikaansa menemästä m.m. uimaan renkipojan kanssa. Minä rohkenin äidille sanoa: Etkö huomaa, miten katkeraksi tuo Matti tulee, kun hän näkee, että häntä halveksitaan ja epäillään? Jos sinulla on syytä epäilyksiisi, niin sano se molemmille. Kun sinä nyt juuri lähdet pois kotoa, niin joutuvathan he sillä aikaa kuitenkin olemaan paljon toistensa seurassa. Sinun poikasihan voisi hänelle opettaa paljon ja häneen vaikuttaa. Sitäpaitsi on poikasi koulukaupungissa koko talvikauden, ethän silloinkaan voi häntä niin varjella. Äiti viittasi tavallisuuden mukaan siihen, kuinka paljon parempaa se kaupunkilaisseura on. — Niinpä niinkin. Ulkonainen kuori niin usein pettää. Äsken juuri oli Vapun päivä, mutta vuosi vuodelta se muuttuu yhä enemmän sopimattoman vallattomuuden päiväksi. Ja tätä sopimatonta raakuutta harjoittaa n.s. sivistynyt nuoriso, valkolakit. Siellä on monta poikaa, joita äidit aikoinaan ovat epäviisaasti suojelleet huonolta seuralta. — Muistan vielä toisiakin esimerkkejä. Ennenvanhaan sanoin usein monelle oppineelle isälle Helsingissä: miksi ette pane poikaanne kansakouluun, koska tahdotte kansanvaltaisesta käydä, etteivät lapset jo pienestä pitäen kasvaisi eri leireissä, kun sitten myöhemmin on melkein mahdotonta raja-aitoja kaataa. He sanoivat kyllä ymmärtävänsä asian oikeuden ja tärkeyden, mutta he eivät muka voineet panna lapsiaan niin huonoon seuraan. — Olen vuosien kuluessa seurannut nuorten kehitystä ja olen surukseni huomannut, että monesta siellä hienossa seurassa tulikin huono mies, joka viihtyi kernaasti siellä, missä »pilkkaajat istuvat».

Samoin voin vakuuttaa, että monesta Sörnäisten pojasta on tullut kunnon mies. Paha näkyy löytävän tiensä hienoonkin seuraan, puhumattakaan siitä, että elämän vaatimukset siellä kasvavat liian suuriksi, niin ettei mikään yhteiskunta voi niitä tyydyttää. Ja minusta sivistynyt raakuus on paljon pahempaa ja vahingollisempaa kuin usein karkealta näyttävä käytös, jonka omistajassa saattaa löytää paljon kultaa.

Varhaisnuorison kasvatuksessa on pidettävä silmät auki myöskin n.s. ystäviin nähden. Hyvät ystävät kuuluvat nuoren jokapäiväiseen leipään, mutta niiden valinnassa on oltava tarkkoja. Erittäin kuvaava opetus sisältyy profeetta Sakariaksen vastaukseen, kun häneltä kysyttiin, mistä olivat tulleet hänen käsiinsä haavat, joita arveltiin vihamiehen tekemiksi: »nämä haavat on saatu ystävieni huoneessa». — Koettakaamme iskeä lähtemättömästi lastemme mieliin vanha huudahdus: »huonoa seuraa opeta minua kammoamaan niinkuin myrkkyä!»

Sukupuoli-asiat.

Vaikka tämä on kovin laaja kysymys, josta on ennen paljon kirjoitettu ja edelleen kirjoitetaan, niin kuuluu asiaan tämänkin kirjan puitteissa sitä vähän kosketella.

Murrosiällä puhkeaa sukupuolielämä. Se vaatii osakseen huomiota ja hoitoa. Väärästä häveliäisyydestä emme saa jättää nuoria kokonaan tietämättömiksi siitä, mitä heidän ruumiillisessa ja henkisessä kehityksessään tapahtuu. Muutamien mielestä on nuorille tällöin annettava perinpohjaiset tiedot näistä asioista, toisen mielestä on puhuttava mahdollisimman

vähän. Molemmilla suunnilla on saatettu aikaan vahinkoa. Nuo elämän hienoimmat asiat on vedetty liiaksi esille ja siten kiihotettu nuori mieli, taikka sitten ei ole puhuttu mitään, jolloin nuori ihminen tietämättömänä joutuessaan viettelijän pariin heti tärvelee elämänsä. Niin kauan kuin lapset ovat vanhempiensa jokapäiväisen huolenpidon alaisia, ei näytä olevan syytä puhua kovin paljon. Mutta jos heidät on lähetettävä maailmalle, silloin on puhuttava. Kotona voi nim. heidän itsensä huomaamatta valvoa heidän seurusteluaan ja tukea heidän luonnollista häveliäisyyttään, joka varsinkin tytöille on heidän paras turvansa. Varmaa kaikessa tapauksessa on, että loputtomat huvittelut ovat vieneet meidät siihen onnettomaan tilaan, että murrosiän nuoret tuntevat ummet ja pimeät ja ovat jo varhaisina vuosinaan turmelleet koko elämänsä.

Tavasta, jolla näistä asioista on nuorille puhuttava, kirjoittaa muuan oppinut Julia Sucksdorffin mukaan:

»Meidän tulee hiljaisuudessa pohtia tätä suurta kysymystä oikeassa hengessä, joka on sopusoinnussa sukuelämän korkean tarkoitusperän kanssa. Sukuelämäkin on osana kehitysjaksosta, jonka tarkoituksena on luoda nuorista järkeviä, siveellisiä sekä täysin inhimillisiä olentoja sanan parhaassa merkityksessä. Meidän tulee selvästi ja kirkkaasti, vapaana väärästä häveliäisyydestä, osoittaa heille, ettei sukupuolivaisto suinkaan ole mitään raakaa eikä halpaa, joka olisi vaitiollen sivuutettava, vaan että se palvelee kaikkein korkeinta tarkoitusta. Meidän tulee huomauttaa heille, että isyys tai äitiys on suurimpia ja arvokkaimpia lahjoja, mitä tulevaisuus saattaa nuorelle pojalle tai tytölle suoda. Siis isyyttä ja äitiyttä silmällä pitäen

tulee sukupuolivaistoa vaalia ja kunnioittaa, jotta se nousee itsekkäisyyden tasalta yleistä inhimillisyyttä palvelemaan».

16—17-vuotiset saattavat jo hyvinkin ihastua toisiinsa. Siitä kirjoittaa eräs kasvatuskirjailija: »Tämä rakastuminen on nuoren sydämen vienoa ruusuhohteista aamunkajastusta, niin vapaata se on intohimoista, niin aivan toisenlaista kuin seuraavien vuosien hehkuisa rakkaus. — Puhtaalle on kaikki puhdasta. Kaikki nuoret eivät ole säilyttäneet sydäntensä puhtautta. Sitäpaitsi väijyvät kavalat vaarat puhdastakin. Ne saattavat vietellä hänet, tietämättömän ja asioihin perehtymättömän, moniin katkeriin kokemuksiin.» Rakkauden hurmaus on tähän aikaan useimmissa tapauksissa ohimenevää laatua, mutta kipeästi se koskee, vaikka puhtaus säilytetäänkin.

Vielä hiukan erikseen pojista ja tytöistä. Poikien suuri vaara näinä vaikeina vuosina on itsesaastutus. Vaikk'ei se pahe olekaan niin yleistä, kuin miksi sitä jotkut intoilijat kuvittelevat, niin hirvittävää tuhoa se tekee poikien joukossa ja johtaa toisinaan tilaisuuksien sattuessa vielä pahempaan nim. saman sukupuolen rakasteluun. Näistä asioista olisi varsinkin isän sopivasti pojilleen puhuttava ja sopivaa kirjallisuutta, varovasti heille luettava, etteivät tietämättöminä tähän onnettomuuden kuiluun syöksyisi. Mitä taas tulee miehistyvän pojan suhteeseen naisiin, niin olisi kirkastettava ritarikäsitettä. Kunnon miehen tulee olla ritarillinen naisia kohtaan, heikkojen ja turvattomien suoja.

Tytöt ovat paljon herkempiä kuin pojat. Heissä saattaa jo hyvin aikaisin ilmautua halua keimailuun ja hakkailuun, joka voi kehittyä sangen vapaaksi ja ri-

voksi tavaksi. Jos tyttöjen häveliäisyyden tunne saadaan paranemaan, niin siveelliset voimat nousevat. Väärään tasa-arvoisuuteen pyrkiminen on tällä kohdalla muuttunut äärettömän tuhoisaksi tekijäksi, joka ensin on syössyt turmioon naismaailman ja samalla miehetkin. Jos tyttö vielä on kaunis ja rikas, niin on liuta julkeita miehiä häntä pyydystämässä jo ennen aikojaan. Niinpä äskettäin eräs äiti kertoi minulle huoliaan nuoresta kauniista tyttösestään. Eräskin herra »suruttomien seurakunnasta» ahdisteli kosimisillaan kovasti tuota lasta. Äiti sanoi tyttärelleen: »hän saa odottaa ainakin niin kauan kuin sinä tulet 20-vuotiaaksi». Vähän ajan perästä tyttö kertoi sanoneensa sen sulhaselle, mutta jatkoi itkien sulhasmiehen siihen huomauttaneen, ettei hän silloin enää tyttöä huolisi. — Kuinka lähellä tyttäriään pitäisikään äitien näinä aikoina olla voidakseen hyvinä suojelusenkeleinä osoittaa vaarat ja varoittaa heitä niistä! Muudan nuori tyttö lausui kerran äidilleen: »äiti, kaikki kävi niin hyvin siksi, että sinä koko ajan hoitelit peräsintä ja ohjasit purteni kuohujen halki, keskitse karien ja kallioiden; itse olin vielä niin lapsellisen ymmärtämätön, etten käsittänyt vaaroja».

Yhteistyö.

Yhteistyötä kasvattajien kesken tarvitaan kaikkialla. Valitettavasti ovat Kotikasvatusyhdistyksen kehoitukset suurelta osalta kaikuneet kuuroille korville. Kotikasvatusyhdistyksen haaraosastoja on 10 vuoden aikana syntynyt noin 70, mutta niistä on tuskin puolet elossa. Asian tärkeys kyllä kaikkialla myönnetään, mutta yhdistyselämään ja -työhön on väsytty.

Erikoisemmin tarvitsee juuri varhaisnuorisomme kasvattajien yhteistyötä. Onhan se väki ja heidän tarpeensa melkein kokonaan unohdettu. Mutta me elämme suuren itsekkyyden aikaa, jolloin ainoastaan oma etu on kysymyksessä. Usein kasvattajienkin piireissä sanotaan: hyvä, kun saan omanikin kasvatetuksi, en jouda toisista suremaan, pitäköön jokainen huolen omistaan! Siinäpä se! Jospa me eläisimmekin erakkoina yksinäisyydessä, niin tällaisella puheella olisi jotakin merkitystä. Mutta mehän elämme suurissa yhteiskunnissa emmekä voi lapsiamme lasikaapissa säilyttää, vaan elämään heidät on lähetettävä. Ja siellä itsekkyytemme väärät puheet pian meille takaisin maksetaan. Yksikin laiminlyöty vieras poika saattaa siellä kokonaan tuhota oman poikamme elämän.

On jo ennen puhuttu seuran suuresta merkityksestä. Nyt vain pantakoon jokaisen kasvattajan niskoille raskas velvollisuuden taakka: meidän on kasvatettava myöskin sitä seuraa, johon lapsemme joutuvat. Jos tällainen ajatustapa tulee eläväksi, työhön velvoittavaksi, niin nuortemme seurasta heruu paljon siunausta meille itsellemme sekä meidän nuorillemme. Seura kasvattaa voimakkaasti meidän apunamme.

Varhaisnuorison yhdistyksistä on myös jo puhuttu. Tätä tekstiä pyydän kuitenkin vielä tässä yhteydessä jatkaa.

Ajattelen poikia 13—17 vuoden ikäisinä. Suurin osa heistä on silloin huvitettu voimistelusta ja urheilusta — mutta heiltä puuttuu johtoa. Mikä olisi luonnollisempaa, kuin että kykenevät isät ja miehet koettaisivat vuoronsa perään johtaa poikien urheiluharrastuksia! Silloin jäisi monta raakaa sanaa lausumatta,

monta tekoa tekemättä. Pojat käyttäisivät joutoaikansa hyvin ja heistä kasvaisi reippaita kunnon miehiä.

Onhan kasvattajien piireissä vielä paljon uskonnollista harrastusta. Miksi ei koottaisi silloin tällöin varhaisnuorisoa koululle tai vuorotellen eri koteihin ja pidettäisi heille lämmittäviä hartaushetkiä. Ovathan varsinkin tytöt siinä iässä erittäin herkkiä sellaiselle.

Moni nuori lukisi niin mielellään hyviä seikkailukertomuksia, historiallisia romaaneja, maantieteellisiä kuvauksia, luonnontieteellisiä pakinoita j.m.s. Mutta hyvien kirjojen puute maaseudulla on aivan huutava. Olin äskettäin kaukana Perä-Pohjolassa, seurakunnassa, jossa oli suuret markkinat ja nuoriso huvitteli vahvasti. Siellä olivat mukana keskenkasvuiset pojat ja tytötkin. Vakavammat vanhemmista haikeasti valittivat nuorisonsa alennustilaa. Mutta kysellessäni, mitä oli tehty asian auttamiseksi, sain kuulla, ettei kunnon kirjastoa edes ollut koko pitäjässä mistään muusta ei puhettakaan. Kuinka vähällä yhteistyöllä kuitenkin olisi saatu pienet kirjastot joka kylään! Isät ja äidit niitä hyvin hoitaisivat ja herättäisivät halua lukemiseen ja ajan oikeaan käyttämiseen.

Me raittiusmiehet suremme, kun entisajan Toivon liitot ovat suurelta osalta kuolleet, ja lapsemme kasvavat vieraiksi raittiusasialle. He eivät ymmärrä vanhemman polven raskasta työtä ja uhrauksia kansamme raitistuttamiseksi ja kieltolain saamiseksi. Monet heistä jo istuvat siellä, missä pilkkaajat istuvat. Kuinka pienikin harras yhteistyö tälläkin alalla kasvattaisi kauniita hedelmiä ja antaisi voimakasta kannatusta kodin työlle.

Miten mielellään tytöt kokoontuisivatkaan ompeluseuraan, minkä äidit ja nuorten ystävät panisivat alkuun. Siellä kauniit luvut ja laulut menisivät hyvään maahan. Jo nuoresta pitäen opittaisiin uhrautumaan hyvien asioiden palvelukseen.

Edellä mainitut ja monet mainitsematta jääneet hyvät harrastukset voitaisiin yhdistää, koota päämäärästä tietoiseksi voimakkaaksi liikkeeksi nuorten hyväksi. Parhaiten se tapahtuisi siten, että jokaiseen koulupiiriin maalla olisi opettajien ja vanhempien myötävaikutuksella perustettava

Nuorten liitto,

johon varhaisnuoriso aina kansakoulusta päästyä olisi saatava liittymään. Kotikasvatusyhdistys levitti jo 6 vuotta sitten kaikkialle kehoitusta tällaisten liittojen perustamiseen. Tuossa kehoituksessa sanottiin m.m. seuraavaa:

»Kaiken sen hyvän rinnalla, mitä kansakoululaitos on mukanaan tuonut, kaikkien niiden suurten toiveiden rinnalla, joita varsinkin vanhempi polvi on kansakouluun kiinnittänyt varoja ja työtä kouluille uhratessaan, ei sovi jättää huomiotta sitä seikkaa, että kaikki nämä ponnistukset ja uhraukset, kaikki tämä työ menee suurelta osaltaan hukkaan, ellei nuorisossa, sen lopetettua koulunkäyntinsä, saada herätetyksi omintakeista sivistysharrastusta ja jatkuvasti ylläpidetyksi sitä. Nuoriso 12—13 ikävuodesta 15:een—16:een asti on jotakuinkin omiin hoiviinsa jätetty. Lasten tavoin heistä ei enää huolta pidetä, lasten parissa he eivät voi olla, sillä eiväthän he enää ole lapsia. Mutta tällaisia »nulikoita» ei aikuinenkaan väki seuraansa huoli, ei-

vätkä he puolestaan vakavien vanhojen seurassa viihdy. »Nuorison» sivistysjärjestöt, nuorisoseurat, nuorisoliitot, raittius- ja voimisteluseurat ovat nuorison toimintapaikkoja, mutta aikuisen nuorison. Mitä siis nyt kyseessä olevan nuorison harrastuksen esineeksi?

Opettajat saavat usein surulla katsella entisiä oppilaitaan. Ei ole tavatonta, etteivät he tunne opettajaansa, eivät tervehdi häntä muutaman vuoden kuluttua koulusta päästyään. Kuinka on laita sen nuorison, joka ei ole käynyt koulussa laisinkaan, siitä ei tarvitse edes puhua.

Mitä siis on tehtävä?

Ehdotamme, ja nyt tulemme pääasiaan, että opettajat koettaisivat pitää koossa sen nuorison, joka tänä keväänä on lopettanut koulunsa. Tähän joukkoon liittyisivät sitten ne, jotka esi keväänä pääsevät koulusta j.n.e. Opettaja pitäisi näin ympärillään entiset oppilaansa, ja hänen vaikutuksensa heihin jatkuisi koulunkäynnin loputtuakin. Keskustelemalla heidän kanssaan, lukemalla, laulamalla ja leikkimällä hän estäisi heidät vieraantumasta koulusta ja saisi heissä herätetyksi ja ylläpidetyksi henkisen toiminnan kaipuun, oikean sivistysharrastuksen.

Taasko uusi velvollisuus opettajien niskoille? Eikö heillä jo ole tarpeeksi työtä? Heidänhän täytyy olla kannattamassa ja ylläpitämässä kaikkia »rientoja», kaikkia »aatteita», sekä henkisiä että taloudellisia. Maaseudulla ei ole mitään hyvää asiaa, josta kansakoulunopettaja saisi pysyä syrjässä. Ja nyt taas uusi työ!

Niin monet kuin opettajan velvollisuudet jo entuudestaan ovatkin, uskallamme sittenkin tätä työmuotoa

ehdottaa. Paitsi kaikkea sitä hyvää, minkä he täten voivat tehdä entisille oppilailleen, he saisivat siitä jossain määrin etua itselleenkin. Koulun ja sen ympäristön välit ovat usein kylmät. Opettajan on silloin vaikea saada koulun hyväksi mitään uhrauksia, vaikkapa ne koskisivatkin oppilaitten omaa hyvinvointia. Koululla ei ole kannatusta, sen arvoa ei ymmärretä. Nyt huolehtimalla koulusta vuosittain pääsevän nuorison jatkuvasta kehittymisestä hän saisi vähitellen kasvatetuksi koulua ja sen opettajaa rakastavan uskollisen joukon, joka luultavasti tulisi mielihyvällä pitämään huolen koulun tarpeista. Ja silloin kävisi opettajan työ monessa suhteessa nykyistä helpommaksi ja tuloksista rikkaammaksi. Koulun merkitys ja arvo yhä kasvaisi.

Ja työskentely entisten oppilaiden kanssa, jotka ovat käyneet opettajalle rakkaiksi, on kaiketi mieluisempaa kuin osanotto moniin muihin puuhiin ja sellaisten ihmisten hyväksi, jotka ovat hänelle vieraita. Omien oppilaitten menestyminen on hänelle niin tärkeätä, ettei hän mitenkään voi olla siihen nähden välinpitämätön. Siksi olemme uskaltaneet tämän ehdotuksemme tehdä!

Mitenkä työ käytännössä olisi järjestettävä, siihen emme osaa vielä suuria neuvoja antaa. Mitään sääntöjä ja niiden pohjalla toimivien virallisten yhdistysten muotoja ei meillä vielä ole tarjottavana. Itse työn antaman kokemuksen nojalla vasta on aikomus säännöt laatia. Sittenkään ei näistä seuroista saa tulla mitään virallisia yhdistyksiä, jotka tekevät juuri sen, minkä säännöt käskevät, mutta ei mitään sen enempää. Tämä työ ei saa kangistua kaavoihin. Sen tulee olla

yksinkertaista, kodikasta, mutta samalla vilkasta elämää, joka pystyy pitämään nuoret koossa.

Vanhempien kannatusta ja myötätuntoa tässä työssä tarvitaan. Se luultavasti saavutetaankin ilman muuta. Ovathan aivan yleisiä valitukset, että tämän ikäinen nuoriso on kokonaan tuuliajolla. Se pitää itseään niin kehittyneenä, se on mielestään vanhempiaan niin paljon etevämpää, ettei sen vanhemmistaan tarvitsekaan paljon piitata. Kun nyt vanhemmat jo kouluaikana ovat tottuneet jättämään kasvatushuolensa suureksi osaksi, jopa kokonaan koululle, on heidän äärettömän vaikeaa päästä uudelleen nuorisoonsa nähden asemaan, jossa heidän luonnollisesti tulisi olla. Jos he nyt näkisivät, että opettaja tahtoo edelleen auttaa heitä, opastaa heidän lapsiaan koulun käynnin loputtuakin, olisivat he varmasti kiitollisia siitä.

Siitä nuorisosta taas, joka tällaisten harrastusten turvissa sivuuttaisi murrosikänsä, elämänsä vaarallisimmat vuodet, tulisi monessa suhteessa ryhdikkäämpää ja terveempää kuin siitä, joka kasvaa yksinomaan sangen häilyvän, jopa suorastaan turmiollisesti vaikuttavan toverielämän varassa. Huolenpito kehitysiässä olevasta nuorisosta merkitsee siksi uuden, elämänkatsomukseltaan ja tavoiltaan terveen polven luomista, polven, joka on halukas ja joka on tottunut huolehtimaan kehityksestään ja joka siitä syystä entistä paremmin pystyy täyttämään velvollisuutensa itseään ja yhteiskuntaa kohtaan. Siksi on tällainen toiminta niin tärkeätä ja siksi siihen on käytävä kaikella vakavuudella.»

Aika oli silloin kapinan ja sitä seuraavien vaikeiden aikojen tähden sopimaton. Muutamia harvoja liittoja vain on syntynyt. Mutta yhä uudelleen, eritoten opettajien keskuudessa, on tämä kysymys tullut päiväjärjestykseen, varsinkin nyt, kun pakollinen jatko-opetus tulee kaikkialla käytäntöön, ja opettajien täytyy enemmän kuin ennen lähestyä entisiä oppilaitaan, murrosiän nuoria. Toivottavasti pian ilmestyy uhrautuvia henkilöitä, jotka tämän asian järjestämiseen antavat sydämensä ja työnsä. Suurissa kaupungeissa tällainen työ on sangen vaikeata, mutta kun asian tärkeys meille oikein selkenee ja nuorisomme hätä puristaa sydäntämme, niin sellaisiinkin paikkoihin keinot kyllä keksitään.

Erääseen asiaan tahtoisin vielä erikoisesti kiinnittää huomiota. Nykyaikainen nuoriso tahtoo olla itsenäistä, jo murrosiässäkin oleva. Nuorison johtajilta vaaditaan paljon taitoa ja viisautta. Koetan valaista asiaa esimerkillä. Pikku poikanen oli kerran kovin ollakseen, kun hän sai ajaa hevosta, ja se sujui hyvin. Lopulta hän kuitenkin huomasi, että isän johtoahan se hevonen enemmän tottelikin kuin hänen ja sanoi: »sinähän, isä, ajatkin». Vaikkapa murrosiän nuoret tarvitsevatkin vanhemman valvovaa silmää, ojentavaa kättä ja rakastavaa sydäntä, ja me lopultakin hoidamme ohjaksia, niin sitä parempi on lopullinen menestys, mitä vähemmän me heille huomautamme ohjaksissa olemisestamme. Nuoria on siis kehoitettava ja innostettava itse toimimaan ja heille vain hankittava välikappaleita ja aseita siihen. Heillä on siinä usein hirvittävää puuhaa ja touhua, he tekevät meidän silmillämme katsoen pienet ja vähäpätöiset asiat tar-

peettoman suuriksi ja tärkeiksi, mutta kun me olemme koko sydämellämme mukana heidän työssään, voimme heitä hillitä helposti, voimme ohjata heidän askarteluaan oikeisiin uomiin, tarvitsematta haukan tavoin iskeä kiinni kaikkiin pieniin virheisiin.

Ennen aikaan, kun ei ollut kouluja eikä seurahuoneita, nuorison toiminta ja huvittelu tapahtui etupäässä kodin piirissä. Olisi erittäin onnellista, jos ymmärtäisimme nytkin enemmän avata kotimme varhaisnuorison toimille ja leikeille. Se on asia, jota ei tarvitse laajemmin selitellä. Kun me tahdomme julistaa kodin paraimmaksi paikaksi maailmassa, emme soisi, että tämä uusi yhteistyön muotokaan liiaksi vetäisi nuorisoa pois kodeista. Avatkaamme siksi myöskin kotimme nuorison työlle ja leikeille.

Lopputulos on siis se, että rohkenemme vielä kehoittaa vanhempia, opettajia, koulujen johtokuntia ja kaikkia nuorten ystäviä niin moneen paikkaan kuin mahdollista muodostamaan Nuorten liittoja ja antamaan niille kaiken tukensa ja rakkautensa.

Koulun osa varhaisnuorison elämässä.

Olen tahallani jättänyt koulun suhteen asiaamme näin myöhäiseksi, ensiksi siitä syystä, että yleensä panemme kaikki velvollisuudet koulun niskoille, yksinpä sellaisetkin asiat, jotka etupäässä kuuluvat kodin tehtäviin, ja toiseksi siitä syystä, että suurin osa lapsiamme käy vain kansakoulun, joka päättyy 13 ikävuoden korvissa, jolloin murrosikä vasta alkaa. Joitakuita murrosikäisiä on aina kansakoulussakin ja olisi

opettajan heihin kohdistettava erikoista huomiota. Aivan toinen asema on tällä kohdalla oppikoululla, jossa oppilaiden enemmistö kuuluu murrosiän nuorisoon. Parantamisen varaa lienee sielläkin näissä asioissa. Monella lapsella on näihin aikoihin erikoinen halu haastaa riitaa opettajiensa kanssa. He saattavat olla viikkokausia vastailematta, tehdäkseen muka kiusaa opettajilleen. Että opettajat ovat pikkumaisia ja puolueellisia juuri heihin nähden, se on heidän mielestään luonnollisin asia maailmassa. Niin monta käytännöllistä neuvoa kuin tällä kohdalla olisikin sanottava, en uskalla niitä ruveta antamaan. Sen vain sanon, että pärpättävää ja paljon puhuvaa naisopettajaa pojat eivät tällä ikäkaudella ollenkaan tahdo sietää, vaan menettää hän kaiken kunnioituksen poikien taholta, ja että silloin kurinpitokysymys tulee sangen vaikeaksi, se on itsestään selvää.

Mutta enemmän kuin opettajien virheistä olisi tällä kohdalla puhuttava itse koulujärjestelmästämme, joka ei ota huomioon murrosiässä olevan nuorison erikoisia tarpeita ja sen omalaatuista kehitystä. Liian monet aineet pannaan sen luettavaksi ja peloittavat tutkinnot saavat monen ponnistamaan ylivoimaisesti. Liian suuri arvo pannaan ylioppilaaksi pääsemiselle, mihin pyrkiessä moni on käynyt surkastuneeksi raukaksi ja kadottanut kaiken halun oppimiseen ja eteenpäin menoon. Varsinkin tyttöihin nähden pitää tämä usein paikkansa. Tasa-arvoisuuden nimessä ja siihen pyrkiessä vaaditaan tytöiltä samaa kuin pojiltakin, heidät pannaan kilpailuun aineissa, jotka vain harvoja huvittavat ja joita he elämässä eivät juuri ollenkaan tarvitse. Jo murrosiällään liikarasittuneista tulee sitten

myöhemmin heikkoja ja huonoja äitejä tai yksinäisiä, elämäänsä kyllästyneitä, väsyneitä ihmisiä. Näistä asioista on tanskalainen Edv. Lehman kirjoittanut ja puhunut erittäin sattuvasti. Kirja »*Naisia*» on suomeksikin. Vanhanaikaisuudestaan huolimatta on siinä paljon varteen otettavaa.

Varhaisnuorison onnen ja oikean kehityksen nimessä meidän olisi syytä jouduttaa kouluohjelmamme muutosta.

Kansakoulun jatkokursseja, joissa oppilaat ovat varhaisnuorisoa, on tähän asti maaseudulla ollut sangen vähän. Oppivelvollisuuden voimaan astuessa niiden luku suuresti lisääntyy. Opettajillekin alkaa uusi kausi, jonka vaatimuksia täyttämään heidän on erikoisesti valmistauduttava voidakseen menestyksellä opettaa ja johtaa varhaisnuorisoa. Kun tämäkin opetus tulee pakolliseksi, tuottaa se varmaankin suuria hankaluuksia opettajille. Nyt jo, kun kansakouluun täytyy kaikkien tulla, valitetaan heti kurinpidon monissa kouluissa käyneen vaikeammaksi. Jatkokoulun väki on vielä vaikeampaa käsitellä, joten se kysyy opettajalta paljon taitoa ja kärsivällisyyttä. Esim. eräässä suuremmassa kaupungissa koetettiin jo monia vuosia sitten pitää jatkokursseja pojille. Mutta heistä oli suuri osa aivan mahdottomia. He väsyttivät ja kyllästyttivät opettajat kokonaan. Silloin pari nuorta opettajaa tarttui asiaan päättäen koettaa kaikkensa saadakseen kurssit niin vaihteleviksi ja hauskoiksi kuin mahdollista. Mutta vasta sitten, kun he saivat pojat omakohtaiseen työhön, osa oppilaista kiintyi kouluun, suurimman osan sittenkin hävitessä kadulle. Nyt ovat olot paljon kehittyneemmät ja koulun työtavat myöskin,

mutta paljon on vielä parantamisen varaa. Äskettäin kertoi minulle eräs isä, mitenkä ammattikoulussa, jossa hänen poikansa kävi, esim. käsityöopetus on niin vanhanaikaisella kannalla, että pojat saavat tuntikausia hakata pykäliä rautaan, ja kun hänen pojallaan ei ollut taipumusta sellaiseen, niin väsyi ja kuoleutui hän kokonaan sekä kouluun että ammattitaidon oppimiseen. Pellolla pojan täytyy tehdä työtä, tehtaankin yksitoikkoisen työn täytyy sujua, kun siihen on pakko, mutta koulun työstä on nuorisolla yleensä toinen käsitys. Siellä täytyisi työn itsensä viehättää. Siksi olisi jatkokoulujen ohjelma saatava vaihtelevaksi, oppikirjat hauskoiksi, mutta samalla kuitenkin sellaisiksi, jotka huomaamatta johdattavat työhön ja ponnistuksiin — auttamaan itseään. — Koulukomiteatkin ovat tärkeitä, mutta opettajiston henki se vasta elävöittää tulevan jatko-opetuksemme tuottaen hyötyä ja siunausta varhaisnuorisollemme.

—

Yhteiskuntamme pienimmät tarvitsevat yhteistyötämme.

Kapinan jälkeen jouduin orpojen ja turvattomien puolesta puhumaan suuren länsisuomalaisen seurakunnan kirkkoon, jossa silloin käytiin ahkerasti, etupäässä kuulemassa kiitoslauluja kuolleista. Sinä pyhänä kiitosteltiin 21 henkeä, joista 19 oli kuollut vankiloissa tai taisteluissa. Niistä oli enemmistö renkipoikia. Miten kirvelikään sydäntä tämä uhrien lauma. En voinut silloin olla puhumatta talojen ja kartanoiden isännille ja emännille seuraavaan tapaan:

Aikaisin ja nuorina joutuivat nämä pojat maailmalle. Kodit ja kasvattajat olivat heillä heikkoja ja eväät maailmalle sen mukaiset. He joutuivat teidän kartanoihinne ja taloihinne. Työtä ja ruokaakin he saivat runsaasti, mutta muusta ei paljon perustettu. Renkitupa pysyi kylmänä ja kolkkona. Eivät sinne osuneet aina edes sanomalehdet tai hyvät kirjat, työstä heidän hyväkseen ei puhettakaan. Mutta tanssitalot avasivat ovensa tuon tuostakin. Siellä soi peli ja musiikki, siellä alkoi alaspäin meno kurjuuteen ja kuoleman kentille. Me koetamme nyt pestä käsiämme, mutta laiminlyöntienne tahrat niistä eivät lähde. Te talojen tyttäret ja pojat, te isännät ja emännät, jotka itse olette paljon enemmän saaneet, missä ovat ne teistä, jotka rakkaudella, veljen ja sisaren tavalla, ovat näitä vähäosaisia ohjanneet? Jumala meitä armahtakoon ja antakoon meille voimaa tehdä parempaa työtä!

Kun näen renkipoikien joukon, nuo usein surkastuneet pikkuvanhat, joilla miehen merkkeinä usein on suuret saappaat, hattu takaraivolla, kädet housuntaskuissa ja kaikenlainen rivous suussa, kylän kujilla ja teillä lorvailemassa, niin masentuu mieli ajatellessa sitä, miten paljon on laiminlyötyä väkeä tässä maassa ja kuinka paljon yhteistyötä pitäisi tehdä, jotta voitaisiin tällaisia joukkoja nostaa ja eteenpäin johdattaa. — Ja kun katson palvelustyttöjen ja varsinkin n.s. »lasten likkojen» suurta joukkoa, tyttöjen, joiden niskoille työn raskas taakka liian suurena ja aikaisin pannaan ja siten tapetaan paljon nuorta elämää, niin sydäntä kirvelee tieto, miten laiminlyötyjä he ovat ja kuinka paljon tarvittaisiin työtä heidän hyväkseen. Missä ovat ne naiset, jotka voimakkaasti huolehtivat

palvelus- ja lastentytöistämme? En tunne yhtäkään Suomen 500 kunnasta, missä työ tällaisten vähäväkisten hyväksi olisi voimaperäisesti järjestetty. Ja miten suuri osa palvelusväellä juuri kodeissa on! Miten paljon he kasvatustyössäkin vaikuttavat! Eritoten kaikkein mitättömimpinä pidettyjen, lastenhoitajien, työ on suuriarvoisinta. Mitä siis heille annamme, saattaa tulla meille monina siunauksen virtoina takaisin. Manallemennyt lämminsydämminen nainen, kirjailija Hilda Käkikoski kirjoittaa tästä asiasta m.m. seuraavaa:

»Naapurit ja päiväläiset, renkimiehet, palvelustytöt ja lasten ijäkkäämmät toverit ja ystävät — kaikki tahtoisin saada kasvatuksen kalliiseen asiaan innostumaan.

Etenkin tahtoisin sanoa sydämen sanan Sinulle, Sinä nuori sisareni, joka palvelet lapsenpiikana perheessä. Joka kerta kun näen sinut pienokaista hoitelemassa, muistan suojelusenkeliä, joka ohjaa pienen lapsen askeleita kuilun partaalla.

Oletko kuullut, että maailmassa liikkuu mustiakin enkeleitä? Joskus ne esiintyvät isäntinä ja emäntinä, joskus herroina ja hienoina neitosina tahi iloisina renkimiehinä ja joskus ne istuvat lapsenpiian hahmossa pienokaisen kehdon viereen. Ne laulavat lapsen korvaan käheätä kehtolauluaan ja silloin pahat unet puristavat pienokaisen rinnasta sydäntäsärkevän hätähuudon. Likaisilla käsillään ne turmelevat lapsen ruumiin, niiden sanat ja silmäykset ovat tulisia nuolia, jotka syöksevät viattoman lapsen turmeluksen kuiluun, ellei hyvä enkeli tartu käteen ja pelasta pienokaista.

Pieni sisareni, ethän Sinä tahdo olla musta enkeli;

ole hyvä henki valkeuden sotajoukosta. Älä lapsen läheisyydessä koskaan päästä rumaa ajatusta sydämeesi, sillä pahat ajatukset tarttuvat kuin tauti.

Sinun puhtaan kätesi vaalimana lapsen ruumis varttukoon voimakkaaksi, suloinen suomenkieli helähdelköön kauniina kehtolaulussasi ja Sinun hymyilysi olkoon kuin lämmin auringonpaiste, joka kirkastaa lapsen katseen ja virvoittaa väsynyttä äitiä!

Ihmiset, jotka pitävät sinua alhaisten arvoluokkaan kuuluvana, sanovat ajattelemattomuudessaan: »se on vaan halpa lapsenpiika!» Mutta ihmiset usein erhettyvät. Jos Jumalan enkelit joskus kutsuisivat kaikki maailman ihmiset pitoihin ja asettaisivat ihmiset *oikeaan* arvojärjestykseen, silloin Sinä ehkä saisit istua hyvien vanhempien, hurskasten pappien, viisasten opettajain ja jalojen runoilijain kanssa peräpenkillä pöydän päässä, mutta moni ylpeä emäntä sekä turhamainen herrasneiti saisi syödä ovensuussa jälkipöydässä.

Pidä siis pääsi pystyssä ihmisten edessä, mutta ole nöyrä Jumalan edessä, tee tunnollisesti työsi ja ole puhdas sydämestä! Jumala sinua siunatkoon!

Paitsi jo mainittuja on vielä paljon muita laiminlyötyjä varhaisnuorison keskuudessa. Kaikkiin heihin on luotava vakava huomio ja ryhdyttävä voimakkaaseen työhön vähäväkisen nuorison hyväksi.

Tässä työssä kannustakoon meitä myöskin Vapahtajan sana, jonka niin usein olemme unohtaneet: »Minkä teette yhdelle näistä minun vähimmistä veljistäni, sen teette minulle.»

Lopuksi.

Kerrotaan amerikkalaisesta rautatieonnettomuudesta vanha kertomus, jota usein sovitetaan kasvatus- ja raittiusasioihin. Junaonnettomuuden sattuessa yritetään palavista raunioista pelastaa vielä elossa olevaa junankuljettajaa, mutta hän huutaa kiihkeästi: »Elkää yrittäkö minua pelastaa, minä kuolen kuitenkin, mutta pian tulee toinen juna meidän perästämme, menkää ja näyttäkää heille punaista lippua, etteivät he syöksyisi samaan onnettomuuteen. Jumalan nimessä, näyttäkää pian varoittavaa lippua!»

Kertomus sopii varhaisnuorisokysymykseenkin. Nykyisestä nuorisosta on paljon mennyt auttamattomasti hukkaan, niin rappiolle, että ihmisvoimin heidän nostamisensa ja pelastamisensa tuntuu toivottomalta. Niin surulliselta kuin se tuntuukin, meidän monesti täytyy jättää heidät hukkumaan tai sitten kokonaan Jumalan haltuun. Mutta joka päivä astuvat uudet joukot nuorison kirjoihin. Heissä on vielä paljon hyvää turmeltumatonta ainesta, sydän on herkempi ja mieli taipuvampi. Heille, Jumalan nimessä, on näytettävä punaista, varoittavaa lippua, heille on puhuttava, mutta ennen kaikkea tehtävä työtä heidän hyväkseen.

On jo ennen sanottu, ettei sekään työ ole aivan helppoa, mutta varma tieto siitä, että heissä vielä paljon voitamme, kannustakoon meitä voimakkaaseen työhön. Älkäämme antako masentumisen voimille valtaa. Wormsissa, Luther-talon otsikossa on lause: »Älköön kukaan heittäkö uskomasta, että Jumala tahtoo saada hänen kauttaan jotakin suurta aikaan.» Sellaista uskoa on lujasti istutettava varhaisnuorisoon, koska se

ikäkausi on mielen masentumiselle altis. Mutta myöskin me, jotka varhaisnuorison hyväksi ja kanssa teemme työtä, usein tarvitsemme mainitun lauseen kehoituksekseemme.

HINTA 7:50